

Englerné Rajkort Ildikó
Gyermekes családokat segítő szociálpolitikai ellátások
- a gyermekek nappali ellátása

„A bölcsesség legfőbb tiszte és tanújele,
hogy a tettek a szavakkal összecsengnek.”

/ Seneca /

I. Bevezetés

Ma már közhely az a Freud által leírt, mindannyiunk sokszoros tapasztalataival alátámasztott felismerés, miszerint az ember gyermekkorában szerzi egész sorsára döntő élményeit.

Minden család érdeklődésében és a társadalomban az egyik központi helyet foglalja el a gyermek, a gyermekek ellátása, nevelése, hiszen ők képezik a jövő felnőtt társadalmát.

A kor adta rohamos fejlődés a gazdaság diktálta alapvető gyors változások döntő hatást gyakorolnak az emberek életkörülményeire. Egyre nagyobb gazdasági és társadalmi kényszer tevődik a családokra. A kisgyermeket nevelő családokban az édesanya munkába állásának, nemcsak a mindennapi megélhetés, a hivatáshoz való ragaszkodás, a fő oka, hanem a munkahely megtartása érdekében, a munkavilágában történő versenyben maradásért képzi magát, tanul. (OECD 1999 az anyáknak választaniuk kell a munkavállalás és a gyermekvállalás között)

A gyermekek napközbeni ellátási formái és egy új ellátási forma bevezetése a családi napközi, bővülő lehetőséget enged a családnak és az édesanyának a választásra. Ha a szociálpolitika eszközeivel biztosított a választás és lehetőségével élni is tud, hogy: vagy visszaáll a munkaerőpiacra igénybe véve a gyermekek napközbeni ellátását, vagy a gyermeke után járó szabadságot kihasználva gondozza otthon gyermekét. Így támogató a szociálpolitika azon családok részére, akik jövedelmüket, megélhetésüket a munkaerőpiacról szerzik. Természetesen a transzferek összege (Gyes, Gyed, Gyát,) is befolyásoló tényező a döntésben. Ha a lakóhelyéhez közel megoldható a kisgyermek elhelyezése, és őt biztonságban, jó minőségű ellátásban tudhatja a család, akkor az édesanyának megkönnyíti az elhatározását, akit a gyermektől való elszakadás érzelmileg egyébként is mélyen érint. Akár önmaga, akár a családi megélhetés diktálja azt, hogy visszatérjen a munka világába, az intézményi ellátórendszer adta szolgáltatás igénybevétele segíti a családok mindennapjait, életét. Ha megfelelő pénzügyi, szociális és munkaügyi intézkedések segítik a szülőket és a helyi intézményeket, közösségeket, akkor a napközbeni gyermekellátás minden gyermek számára az életben való elindulás jó esélyeit biztosítja és hozzájárul a társadalomba történő beilleszkedésükhöz.

Szegénységcsökkentő tényező-e a szegényebb családoknál a gyermekek napközbeni ellátása az intézményekben? Úgy gondolom, igen.

Michael F. Föster – Tóth István György 1999-ben készült tanulmányukban, - amelynek témája a szegénység és a szociális transzferek terén történő összehasonlítása három közép-kelet-európai országnak- utalnak arra, hogy a gyermekek napközbeni ellátása, mint szolgáltatás szerepet játszik a családok megélhetésének elősegítésében: „A családtámogatási intézkedések két nagy csoportját különböztetjük meg: az anyasági és a családi támogatásokat. A természetben nyújtott támogatásokat és a szociális szolgáltatásokat (óvoda, iskola, tanácsadás stb.) nem vettük itt figyelembe, noha véleményünk szerint ezek is igen fontos szerepet játszanak a családtámogatások rendszerében. Ezért eredményeink bizonyos mértékben torzulhatnak: egy olyan időszakban, amikor a természetbeni támogatások kizárólagos figyelembe vétele ahhoz vezethet, hogy alábecsüljük a gyermekes családok terheinek változását.”¹

A dolgozat családban élő gyermek és a szociálpolitika egyik alapvető kérdéskörével foglalkozik: milyen intézményi rendszerrel segíti az állam a családok gyermeknevelését. A fő fejezetben kitekintést kívánok nyújtani az egyes ellátó intézmények kialakulására, fejlődésére, változására, a kilencvenes években lezajló kihívásokra, útkeresésekre.

Egy új ellátási forma, a családi napközi kialakulásával, hazánkban kismértékű ismerettségével és a társadalomba történő beépülésével foglalkoztam. Mindezen ellátó intézmények létjogosultsága, a felmerülő igény minél szélesebb körben történő kiszolgálása által érintőlegesen kitérek ezen intézmények a kisgyermekes és a többgyermekes családok szegénység csökkentő szerepére.

Munkámban foglalkozom az Európai Unióban létező trendekkel, fejlődési irányokkal a gyermekek nappali ellátásának témakörében.

Témaválasztásomnál motivált az aktualitás is: 2002-ben, mikor elkezdtem a témán dolgozni, az évben ünnepelte a bölcsődehálózat országszerte az első bölcsődei intézmény megnyitását 150. évfordulóját.

Kíváncsi voltam, hogyan hatottak az elmúlt évek, mi történt az intézményrendszerrel.

¹ Michael F. Föster-Tóth István György: Családi támogatások és gyermekszegénység a kilencvenes években Csehországban, Magyarországon és Lengyelországban, TÁRKI Társadalompolitikai Tanulmányok 16., 7.old

II. Témakifejtés

II.1.1. A család

„A társadalom kristálya maga a család”

Victor Hugo

A család magában egy egyedi és megismételhetetlen mikrokultúra, a társadalom alapegysége.

Az embereknek ahhoz, hogy élhessenek otthonra, családra van szükségük, amely védelmet nyújt, ellenáll a viharoknak és életének kiinduló pontja. Caplan szerint a család összekötő kapocs az egyén és a világ között, alkalmassá teszi az egyént a társadalomba való beilleszkedésre.

A család a gyermek életében az elsődleges szintér, amely közvetíti a társadalmi értékeket, normákat, melyek a családi kapcsolatok által épülnek be a gyermekbe, alakítják ki személyiségét. A családban nevelkedő gyermek számára a család közvetítése által válik megismerhetővé, elfogadhatóvá a világ.

A család szerepének és funkcióinak fontosságát senki sem vitatja. Bár az elmúlt évek folyamán sokat beszéltünk a család válságáról, a szerepek változásáról, a családformák megbomlásáról, az emberi kötelek fellazulásáról, még mindig nincs nála jobb, alkalmasabb megoldás a gyerekek felnevelésére, az emberi viszonyok, kapcsolatok megélésére.

II.1.2. A gyermek

*„Osztani magad - hogy így sokasodjál,
kicsikhez hajolni - hogy magasodjál,
Hallgatni őket, hogy tudd a világot,
Róluk beszélni, ha szólsz a világhoz.”*

/Vácz Mihály :Eső a homokra/

A gyermek a családok, a szülőpár legfőbb vágya. Átala teljesülnek ki és nevezik magukat igazi családnak. Ők viszik tovább szüleik nem csak a testi, lelki öröklött tulajdonságait, hanem általuk képződik a társadalom, és ők nevelik, teremtik meg a következő generációt, és adják tovább mindazt, amit az elődeiktől magukba szedtek.

Ami a legkiszolgáltatottabb csoporttal történik, az a társadalom tükre. A gyermekek nem tudnak dönteni a saját sorsukról. Mások, a felnőttek, a felnőtt világ intézményei teszik ezt és a változtatás eszközeivel sem ők rendelkeznek. A gyermekek életszínvonala és jóléte az európai országokban a második világháború óta eltelt időszakban ugyan jelentősen javult, de a gyermekes családok támogatásának rendszere közel sem volt olyan hatékony, mint például az időskorhoz kapcsolódó ellátásoké. A gyermekszegénység és a gyermekes családok jövedelmi egyenlőtlenségei az utóbbi évtizedekben folyamatosan növekednek, néhány úgynevezett fejlett nyugati országban is. Napjainkban azonban az a veszély fenyeget, hogy a szociális ellátórendszerre irányuló – gazdasági kényszerekkel magyarázott- restifikációs politika következtében a XXI. század eleje az egyenlőtlenségek jelentős növekedésének időszakává válhat.”²

(1. számú melléklet)

Az utóbbi 10 évben jelentősen változik az ellátottakról történő gondoskodás – például jelentős befolyást gyakorolt a kisgyermekellátás a „gyermekkorról mint életszakasról” a Gyermeki Jogok Egyezménye kapcsán indult társadalmi vita. A gyermekek tiszteletben tartásáról, jogainak biztosításáról és az őt érintő döntésekben való részvételének lehetőségéről való gondolkodás nyomán változott a róla kialakult felfogás. Nem tekintik többé a gondoskodás passzív résztvevőjének, hanem egyre inkább a társadalom tagjának, saját véleményével rendelkező, a környezetét befolyásolni tudó, tudásához aktív módon hozzájáruló személynek fogadják el. – Ugyanez a tendencia tapasztalható a fogyatékosok és az idősek ellátásában is.-

² Cornia, G. A.-Danziger, S. (eds.): Child Poverty The Labor Market and the Welfare State in the Industrialized Countries? 1945-1995, Oxford University Press, 1997

II.2.1.A gyermekek napközbeni ellátása és a szociálpolitika

A napközbeni kisgyermekellátás kérdése az egész világon az egyes országok társadalmi-, gazdasági helyzetével és a kisgyermekes családokról alkotott nézettel van szoros összefüggésben. Kinek a felelőssége a gyermeknevelés? A családoké vagy az állam is vállaljon részt belőle? Ha az államnak is kell valamilyen részt vállalnia, akkor milyen és mekkora felelősség vállalása legyen? Bekapcsolódjon-e a magánszektor, a civil szervezetek és az egyház?

Amikor egy országban gazdasági fellendülés tapasztalható, és szükség van a női munkaerőre, akkor erőteljesen fejlesztik a gyermekeket napközben ellátó helyek számát, vagy a bővítésre ösztönöznek. Ellenkező helyzetben növekszik a munkanélküliség, a kormányok igyekeznek elérni, hogy a nők maradjanak otthon, dominál a családi értékek hangsúlyozása és az anyáknak a gyermeknevelésben betöltött szerepe.

Az állami felelősségvállalásban az Egyesült Államok és Anglia azon országok, ahol a gyermeknevelés a családok magánügye és ezzel együtt a gyermekvállalással és a gyermekek nevelésével kapcsolatban minden felelősség is az övék. Piacorientált a hozzáállás, ami a nem állami bölcsődék, családi napközik, óvodák és egyéb szolgáltatások elterjedését tette lehetővé. A kereslet és a kínálat szabályozza a fizetendő díjakat.

A skandináv országok közül Dániában teljes körű és integrált ellátás van a 6 évesnél fiatalabb gyermekek körében. Széles körben elfogadott nézet, hogy a gyermeknevelés az állam és a családok közös feladata és hogy a családoknak funkciójuk betöltéséhez szükségük van segítségre. A 60-as években elindult gazdasági terjeszkedés a politikusokat is inkább az általános, nem a célzott ellátás felé vitte.

Ausztráliában a nappali gyermekellátás állami támogatását ellenőrzési-támogatási rendszerhez kapcsolva vezették be. Bonok formájában a családok pénzbeli támogatást kapnak a bölcsődei, óvodai díjak kifizetéséhez. Az állam ezeket a bonokat visszaváltja azon intézményektől, ahol megfelelő színvonalú az ellátás és megfelelő minősítéssel rendelkeznek. Ez nem csak az állami intézményeknek, de a magánszektornak is kedvez.

Esping - Andersen (1987)³ elemzése szerint a szociáldemokrata jóléti államokban a családtámogatási rendszerek fejlődésében három szakasz különíthető el. A háború előtti időszakban a születési szám növelése volt az elsődleges cél, 1945 után az egyenlőtlenségek csökkentése: minden gyermek számára biztosítani az egyenlő esélyeket a felnevelkedéshez, függetlenül családjuk szociális helyzetétől. Ez a társadalom közös felelőssége. A családtámogatási rendszerek fejlődésében a harmadik szakasz a skandináv államokban kezdődött el a 70-es évek elején a jóléti, gondoskodó állam által nyújtott szociális és jóléti ellátások minél szélesebb, társadalmi méretű biztonság kiépítésével.

Az elmúlt évtizedekben az OECD országok családtámogatási rendszerei eszközeiben, struktúrájukban egyre hasonlóbakká váltak és elsősorban a következő ellátástípusokat biztosították a gyermekes családok számára:

- pénzbeli ellátások (ezen belül foglalkoztatottsághoz kötött vagy univerzális családi pótlék rendszerek, adórendszeren keresztül megvalósított gyermektámogatások és jövedelemigazoláshoz kötött segélyezési rendszerek);
- anyasági, szülői és családi gyermeknevelési szabadságok;
- a gyermekek gondozását, nevelését az otthonon kívül biztosító ingyenes vagy államilag támogatott intézmények és szolgáltatások.⁴

A családtámogatási rendszerek általános problémája, hogy eszközei egy olyan időszakban alakultak ki, amikor gyakori volt a több generáció együttélése, nem volt jellemző a női munkavállalás, nem volt társadalmilag elfogadott életcél a szakmai karrier a nők életében.

Változott a világ. A tanulási idő meghosszabbodásával, zömével később vállalnak a nők gyermeket, és a fiatal kisgyermekes anyák munkaerő aktivitása jelentősen megnövekedett. Napjaink alapvető célkitűzésévé a kényszerek helyett a valódi alternatívák biztosítása lett, a munkavállalás és a gyermeknevelés összehangolásában.

³ Esping-Andersen, G.: A szociális állampolgári jogok állama. Szociális értesítő 1987.3.35-65

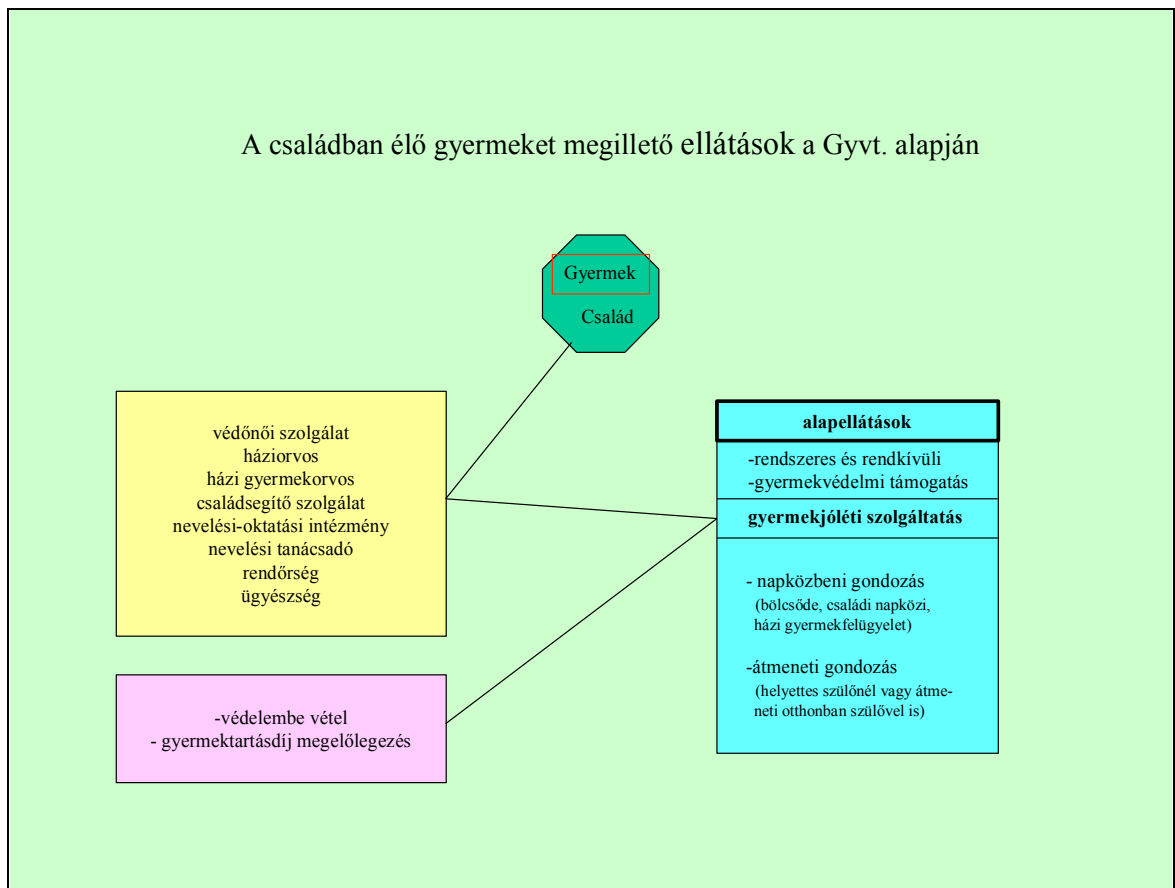
⁴ Darvas Ágnes-Tausz Katalin: A családi tűzhely melegen tartása? Kézirat, 2003 27.

Peter McDonald tanulmányában⁵ jól alkalmazható struktúráját adja a gyermekvállalás és munkahelyi karrier összehangolását segítő eszközöknek. Eszerint a családtámogatások közül a gyermekszületéssel összefüggő és a gyermeknevelést biztosító szabadságok megfelelő szabályozása, a gyermekek elhelyezését biztosító magas színvonalú és megfizethető intézmények, valamint a munkaidő rugalmasságát eredményező különböző megoldások és a rendelkezésre álló atipikus foglalkoztatási formák sokszínűsége együttesen képezi azt a feltételrendszert, amely hatékonyan segíti elő a családi és /vagy munkahelyi karrier választására vonatkozó valódi választás lehetőségét.

II: 2.2. A gyermeket megillető ellátások hazai viszonylatban

A következő ábra azt mutatja, hogy hogyan illeszkedik a gyermekvédelem körébe a nappali ellátások intézményi köre.

⁵ A tanulmány a családtámogatásokat és a munkaerőpiaci politikák gyermekvállalására gyakorolt hatásaival foglalkozik, ezen belül azonban kiemelten tárgyalja a családi és munkahelyi karrier összeegyeztethetőségét növelő ellátási formákat, Peter McDonald: The "Toolbox" of Public Policies to Impact on Fertility – Globál View. The European Observatory on the Social Situation, Demography and Family at the Austrian Institute for Family Studies, Annual Seminar 2000, Low Fertility, Families and Public Policies, Sevilla (Spain), 15-16 September 2000

Gyermekjóléti alapellátások a következők:

- gyermekjóléti szolgálatok
- gyermekek átmeneti gondozása
- gyermekek napközbeni ellátása.

Gyermekek napközbeni gondozásának köre a bölcsőde, az óvoda és a családi napközi.

II.3. A bölcsőde

II.3.1. A bölcsőde definíciója, funkciói

A kisgyermekek napközbeni ellátásában, hazánkban jelenleg a bölcsőde az egyetlen meghatározó intézmény, mely a három éven aluli gyermekek részére szakmailag garantált ellátást, gondozást-nevelést nyújt.

„A bölcsőde a gyermekjóléti alapellátás része, a családban nevelkedő – 20 hetes -3 éves korú – gyermekek napközbeni ellátását, szakszerű gondozását és nevelését végző

intézmény. Ha a gyermek a 3. életévét betöltötte, a bölcsődei gondozási-nevelési év végéig maradhat a bölcsődében. Amennyiben még nem érett az óvodai nevelésre, a 4. életévének betöltését követő augusztus 31-ig tovább gondozható a bölcsődében. (1997. XXXI. tv. 42.§.(1))”⁶

A bölcsőde végezheti a sérült gyermekek korai habilitációs és rehabilitációs célú gondozását is a gyermek 6 éves koráig.

A bölcsőde az alapellátásokon túl szolgáltatásként gyermeknevelési tanácsadással, időszakos gyermekfelügyelettel, játszócsoport, gyermekhotel működtetésével, házi gyermekfelügyelet és gondozás biztosításával, játék- és eszközkölcsonzással, gyermekétkeztetéssel segítheti a családokat.

„Bölcsődébe felvehető minden olyan kisgyermek, akinek szülei valamilyen ok miatt nem tudják biztosítani a napközbeni gondozását. A gyermekek védelméről és a gyámügyi igazgatásról szóló 1997. évi XXXI. törvény kiemeli olyan kisgyermek – szociális- vagy egyéb ok miatt – felvételi lehetőségét, akinek egészséges fejlődése érdekében szükséges a bölcsődei gondozás, nevelés.”⁷

II.3.2. A bölcsődék történetisége

A 19. század magyarországi helyzetről egy 1853-as jelentésből a következőket tudhatjuk meg:

„...kivált a szegény mesteremberek, gyári munkások és napszámosok kisdedeiket vagy egészségtelen lakaiban, sokszor földalatti, setét és bűzös pinczékben a kenyérkereset idején alatt naphosszat elzárják, vagy munkahejére magokkal czipelvén, a szegénykéket nap-, szél-, eső-, hideg-, zörgésnek egyaránt kiteszik, s így magzataik már csecsemő korukban testben megromolva vagy nyomorodva, szép rendeltetésükre alkalmatlanokká, a társaságnak pedig gyakran a terhére válnak.”⁸

„Mi a célja a bölcsődének?” – teszi fel a kérdést a Vasárnapi újság egyik 1873-as cikke⁹, amelyben a cikk írója a következőket választ adja: „Nem régen egy vidéki lap (Kecskemét, 1873 október) következő tragikus eseményt közölte: „A minap városunkban lakó N. N-nek 3 fia esett a gondatlanság áldozatául. Ugyanis a szülők

⁶ -Országos Család-és Gyermekvédelmi Intézet Bp.1999.: Módszertani Levél A bölcsődei gondozás-nevelés minimum feltételeiről és a szakmai munka részletes szempontjairól- 5.old.

⁷ Országos Család- és Gyermekvédelmi Intézet Bp.1999. Módszertani Levél A bölcsődei

⁸ gondozás-nevelés minimumfeltételeiről és a szakmai munka részletes szempontjairól 5.old.

Orvosi Hetilap. 1968. 109 évfolyam 40. szám Ambrus Erzsébet: Az első magyar bölcsőde és orvosi

⁹ Vasárnapi újság. 1873. 80.évfolyam 50. szám Komáromi Lajos Budapest Jótékony intézetei

hazulról eltávozván, a gyermekeket, kik közül a legidősebb is csak 5 éves, a szobába zárták. Ezek valószínűleg gyufával játszottak, minek következménye az ágynemű meggyulladása lőn, ami a gyerekek megfulladását okozta, kik a szoba egyik sarkában földhöz szorított szájjal, halva találtattak”... Ilyenfajta dolgok nem tartoznak a ritkaságok közé. Hogy munkás szülők magára otthon hagyott kis gyermek bölcsőjében megfullad, vagy más baj éri; hogy szegény földműves emberek kicsije forró nyári napon a szabad ég alatt, hová magukkal vitték, - napszúrást kap, vagy féreg mászik a szájába, s belehal – számtalanszor megesik népünknel (...) Ezen bajokon akarnak a bölcsődék segíteni.”

II.3.3. Külföld

Európa számos országában vetődtek fel hasonló problémák. Fraciois Marbeau Párizsban alapította és nyitotta meg a *világ első bölcsődéjét* 1844 november 4.-én, amit „La Creche”-nek nevezett el a csecsemő Jézus „jászolbölcsőjéről”. Felszereltsége mindössze 12 bölcsőből, néhány székből és egy fészületből állt. Ebben a bölcsődében a párizsi munkások gyermekei kéthetéstől hároméves korig kaptak második otthon reggeltől estig. Alig öt év múlva Párizsban már 18, egész Franciaországban pedig 400-nál több bölcsőde működött, a nagy igényre való tekintettel az állam is pártfogolta.

Franciaország példáját csakhamar követte Belgium is, ahol egy Brüsszel melletti községben „Crèche-Ecole-gradienne” néven már 1846-ban felállítottak hasonló intézményt. Csakhamar követte a példájukat Anglia, Dánia -1849-; Hollandia, Svédország és Olaszország -1850 -; majd Németország is -1851-.

A szomszédos Ausztriában, Bécsben alapították az első bölcsődét 1849-ben „Krippe” néven, mely leginkább dr. Helm Károly tevékenységének volt az eredménye. Az egyik németországi kezdeményezést tekintette meg tapasztalatszerzés céljából Rozmanith Antal községtanácsos, amikor Magyarországon is felmerült egy bölcsőde létesítésének gondolata.

II.3.4. Az első magyarországi bölcsőde

A magyarországi bölcsődék korai időszakában óriási szerepe volt a Pesti Első Bölcsőde Egyletnek. Három pesti polgár ötlete alapján – Majer István áldozópap és iskolaigazgató, dr. Tormay Károly főorvos és Rozmanith Antal - megalakul 1851 januárban az egylet. Mely gyűjtési úton, a hírlapokban közzétett felhívás után szép eredménnyel, neves támogatókkal létre is jött.

1852. április 21-én 13 órakor nyitotta meg kapuit az első magyar bölcsőde Pesten, a Kalap utca 1. szám alatt.

Ambrus Erzsébet* a következőképpen ír erről 1972-ben:¹⁰

„ A fővárosban gyönyörködve sétálgatok a Duna-parton. A természet csak játékos jókedvében komponálhat ilyen panorámát. A Belgrád-rakpart kőkockáin az Irányi utcához érek, ami egykor Kalap utca volt. Megjelenik a múlt előttem, 1700-1800-as évek. Pesten vagyok, Pestsváros polgárai jönnek-mennek körülöttem. Halat és húst vásárolnak a mészárszékekben és a halpiacon. Élénk az élet, e rév felől árut hordanak. A Hal-tér sátrainak ponyvái fújja a dunai szél.

Később a mészárszékek sorai eltűnnek, majd a Hal-tér Duna-parti része kezd beépülni, villany és vízvezeték nélküli emeletes bérházakkal.

Itt a festői Duna-parton, Pest belvárosában 120 évvel ezelőtt izgalmas művelődéstörténeti esemény zajlott le. A Kalap utca 1. szám alatt Fiedrich Ferdinánd kétemeletes házának bérlakásában nyílt meg Magyarország első bölcsődéje. A bérelt lakás három utcai, két udvari szobából, konyhából, fászpincéből és padlásból állt.

E ház előtt, 1852. április 21-én 13 órakor négyfogatú díszhintó állt meg és abból kiszállt Hildegart főherceg-védasszony és kísérete, aki a Pesti Első Bölcsődét ünnepélyesen megnyitotta. Jelen voltak a Pest Első Bölcsőde Egylet ideiglenes bizottságának tagjai, akik a bölcsődét alapították, Majer István dr. a pesti egyetemes elemi iskolák igazgatója, Tomay Károly dr. Pestsváros igazgató főorvosa, Rozmanith Antal pesti községtanácsos, továbbá Fromm Pál dr. a bölcsőde orvosa és két ápolónő munkatársa. A sok hölgy között volt Forrayné Brunszvik Júlia a nádorné főudvarmesternője, a Pesti Első Bölcsőde Egylet elnöknője családjával, baráti körével. Az ünnepélyes megnyitó után Hildegarde főherceg-védasszony szobáról szobára járt, a kisdedeket felemelte és mindegyiket megtekintette. Nevét a vendégkönyv első lapjára feljegyezte, amit a jelenlevők követtek. A látottakkal meg volt elégedve. Az eseményre a nép az utcán összesereglett. Megnyitáskor a bölcsődében tíz kisdedet gondoztak.

¹⁰ Vokony Éva :Kis magyar bölcsőde történet, Kapocs 2002.október

A Kalap utca 1. számú házat, melynek kapuján először vitték be az édesanyák a csecsemőiket és kisdedeiket, az Erzsébet-híd építésével kapcsolatos térrendezés során lebontották.”

*Ambrus Erzsébet tudományos kutatásokat végzett abból a célból, hogy az egész ország megismerje a csecsemőgondozás történetét, tudhattam meg az irodalomból és a Bölcsődei Múzeum tárlatanyagából is.

Az első hazai bölcsőde Alapszabálya az akkori követelményeknek megfelelően haladó gondolatokat fogalmazott meg. Szakértelemmel készített és jóváhagyott működési szabályzat birtokában kezdte meg működését.

„Alkalmazkodva a korai kapitalizmus hosszú munkaidejéhez, reggel 5 és este 7 között tartott nyitva. Ekkortájt a nőknek szülés után már 2 héttel munkába kellett állniuk, így már kéthetes csecsemőket is gondoztak négyéves korig. Alapfeltétel volt a budapesti lakhely, az anya munkaviszonya és a család szegénysége. S bölcsődében teljes ellátást, ruházatot kaptak a kisgyerekek. A korabeli munkáslakás viszonyok ismeretében joggal feltételezhetjük, hogy a szerencsés kiválasztottak lényegesen egészségesebb körülmények között töltötték a mindennapjaikat, mint az otthon nevelkedő kisdedek.”¹¹

II.3.5. Bölcsődei ellátás a XX. század első felében

A század elején a bölcsődék száma nem növekedett, a fővárosban még mindig csak az Első Pesti Bölcsőde Egylet két intézménye működött, amelyeket közadakozásokból tartották fenn magukat. Az adakozók sorában egyre többször gyáriparosok is előfordultak, sőt néhányan bölcsődéket is létesítettek. Egy Bölcsődei Útmutató a következőket jegyzi meg: „Úgy kellene lenni, hogy minden nagyobb ipartelepnek, gyárnak, meglegyen a maga munkáscsecsemői számára való bölcsődéje. Sajnos azonban nincs így, de annál többet tehet a védőnő e tekintetben, ha utána jár a dolognak. Sok gyáros, vagy munkatelep vezető egyetlen szóra adni fog egy-két szobát erre a célra és kirendeli a gyár vagy telep orvosát ellenőrzésre.”¹²

Az I. Világháború súlyos terheket rótt az országra, romlottak az életkörülmények, csökkent a szülések száma (1913-ban ezer lakosra 33,8; 1915-ben 23,6) és megnőtt a

¹¹ <http://www.elelmezesvezetok.hu/2002-0708-26.htm>

¹² Az anya- és csecsemővédőnők vezérfonala. Budapest, 1918.35.o. (Az Országos Stefániaszövetség kiadványa)

csecsemőhalandóság (1911-ben évi ezer élve születettre számolva 38,7-ről 1916-ra 42,3-ra emelkedett).¹³ A kedvezőtlen adatok hatására alakult meg 1915-ben az Országos Stefánia szövetség. Célja volt az anyák és a csecsemőhalandóság csökkentése, szerepet vállalt a bölcsődék létesítésében és működtetésében is. Heim Pál kezdeményezésére a gondozóképzést is a Stefánia Szövetség indította el a Központi Védőnőképző Iskolában 1916-ban.

A szövetség kezdetben társadalmi szervezetként működött, idővel kizárólag hatósági pénzadományokból tartotta el magát.¹⁴

Az I. Világháború után csökkenő állami forrásokat a külföldi (Holland Misszió, Amerikai Vöröskereszt) anyagi források segítették, így jelenhetett meg 1928-1941-ig havi rendszerességgel a szövetség hivatalos szakmai lapja „Any- és csecsemővédelem” címmel.

Az Országos Stefánia Szövetséget 1940-ben szüntették meg és olvasztották be a Zöldkeresztes Egészségvédelem rendszerébe, amely országosan egységesen szervezte a megelőző egészségügyi tevékenységet a főváros kivételével. Létrejött az Országos Egészségvédelmi Szövetség, amely 1949-ben szűnik meg az anya- és csecsemővédelem állami irányítás alá vételével egyidőben.

1930-ban Budapesten 8 bölcsőde működik, vidéken az alábbi települések rendelkeznek bölcsődei intézménnyel: Balassagyarmat, Budafok (ma Budapest), Debrecen, Győr, Kalocsa, Szentgotthárd, Szolnok, Újpest (ma Budapest).

II.3.6. A XX. század második fele - a fordulatok évei

A II. Világháborúig főleg egyleti és üzemi bölcsődék létesültek. A felszabadulás után, az ötvenes évek közepétől a nők tömeges munkába állásával vált a bölcsődék fejlesztésében az állami szerepvállalás feladatává.

A bölcsődék létesítését először a 13.430/1948. számú Kormányrendelet írta elő. Ennek alapján elsősorban az üzemek, de a tanácsok is nagy ütemben kezdték el a bölcsődék létesítését.¹⁵

¹³ Dr.Hahn Géza :A magyar egészségügy története. Budapest,1960.

¹⁴ Gyáni Gábor : A szociálpolitika múltja Magyarországon. Budapest,1994.17.o.

¹⁵ Vokony Éva: Kis magyar bölcsőde-történet, Kapocs,2002. okt. 50.old.

Ezen időszakban – „Ratkó korszaknak” nevezett – törvényi szabályozás: abortusz tilalom, okaként ugrásszerűen növekedett a születésszám, szinte állandó problémát jelentett a gyermekintézmények zsúfoltsága. A dolgozó nők műszakbeosztásához igazították a bölcsődék nyitvatartását, az állandó férőhelyek számát **9000-re** kellett emelni.

1946-50-ig **5108** bölcsődei férőhelyet, 1951-1955-ig **17 549** bölcsődei férőhelyet létesítettek az országban. A bölcsődék a higiéniai követelményeknek nem feleltek meg, többségük a gondozás feltételeit sem biztosította. Ebből következett a gyermekek körében a sok megbetegedés, fertőzés, hospitalizáció.

Az ötvenes években jelennek meg szakmai cikkek, vizsgálatok, szakmai publikációk, a Bölcsődék Működési Szabályzata – 1954 –, mely ma is érvényes megállapításokkal rendelkezik.

1967-ben jelenik meg az első gyermekgondozási segélyről szóló rendelet, de ez nem csökkentette lényegesen a bölcsődék iránti igényt.

1966-ban állandó területi bölcsődék száma: 878, az állandó üzemi bölcsődék száma: 270; így összesen: **1148**. A férőhelyek száma: az állandó területi bölcsődékben: 25 227, az állandó üzemi bölcsődékben: 10 335, összesen: **35 562**. A kihasználtság jelenlét szerint a két típusban **96,1%** illetve **92,1%-os** a beírtak alapján: 124,6% és 125,2%-os.

1967-ben az állandó területi bölcsődék száma: 717, az állandó üzemi bölcsődék száma: 277, így összesen: **994**. A férőhelyek száma az állandó területi bölcsődékben: 27 162, az állandó üzemi bölcsődékben: 10 228, összesen: **37 390**. A kihasználtság jelenlét szerint a két típusban **95,1%**, illetve **90,1%-os**, a beíratottak alapján: 122,4% és 121,0%-os.

Részletes működési adatok a 2.számú mellékletben(KSH)¹⁶

Szakmai ellenőrzés, irányítás, továbbképzés, tudományos kutatómunka, új gondozási-nevelési módszerek kidolgozása bevezetése céljából hozták létre 1970-ben a Bölcsődék Országos Módszertani Intézetét (BOMI).

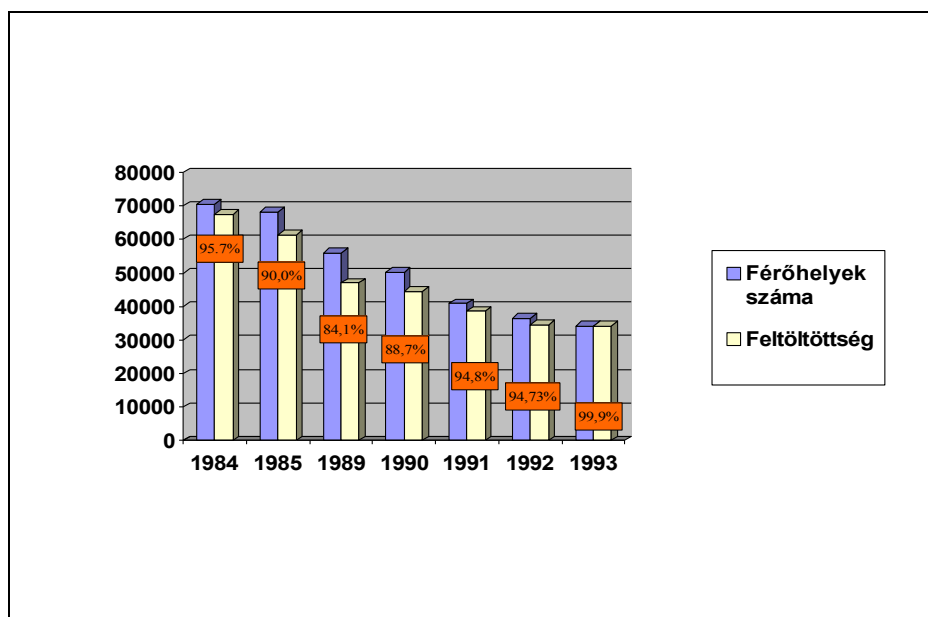
A bölcsődei férőhelyek visszafejlesztése a nyolcvanas évek közepén kezdődött, fő okakként a születések számának jelentős csökkenését, családokat, anyákat támogató gyerekek után járó szabadságok bevezetését jelölték meg. Az állami támogatás átmeneti megvonása is nehezítette az intézményhálózat működését, közel 54%-os leépítés

¹⁶ Forrás: Vokony Éva A kisgyermek ellátás a minőség tükrében. Szakdolgozat,1997.

ellenére a bölcsődehálózat fennmaradt bebizonyítva életképességét. A bölcsődei ellátásban 1993 és 1997 között nem volt normatíva, központi támogatás.

Az 1993-as KSH adatok szerint Magyarországon 704 bölcsőde van, 34 318 működő férőhellyel. Területi elosztást tekintve többségük a nagy és közepes városokban működik. A részletes adatokat a 3. számú melléklet tartalmazza.

Bölcsődei férőhelyek és kihasználtságuk 1984-1993¹⁷

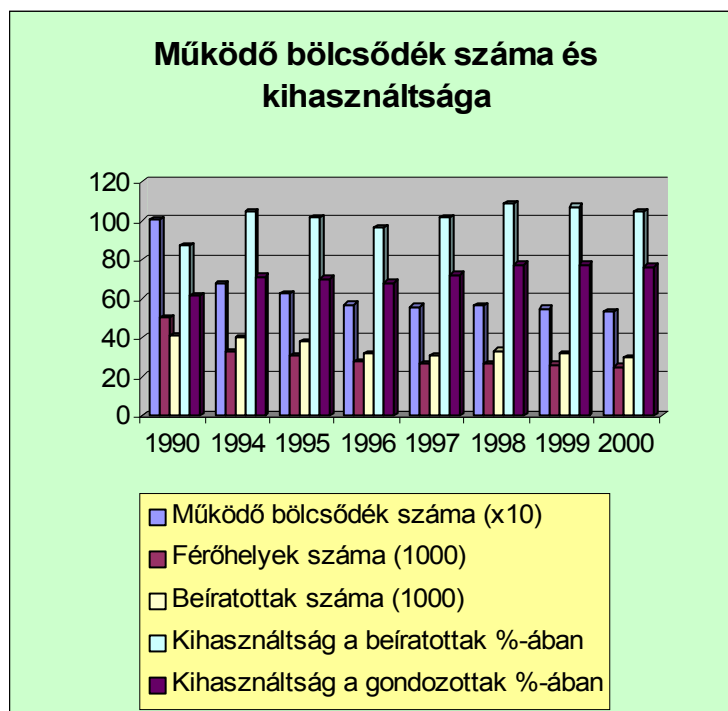
1. ábra, grafikon

A csökkenés igen látványos, a számadatokat a 4. számú mellékletben tüntettem fel.

A bölcsődék kihasználtsága a (beiratkozottakhoz viszonyított %-os arány) 1993-ban 99,9%, ami azt jelenti, hogy az intézményeket a túlszűfolttság jellemzi..

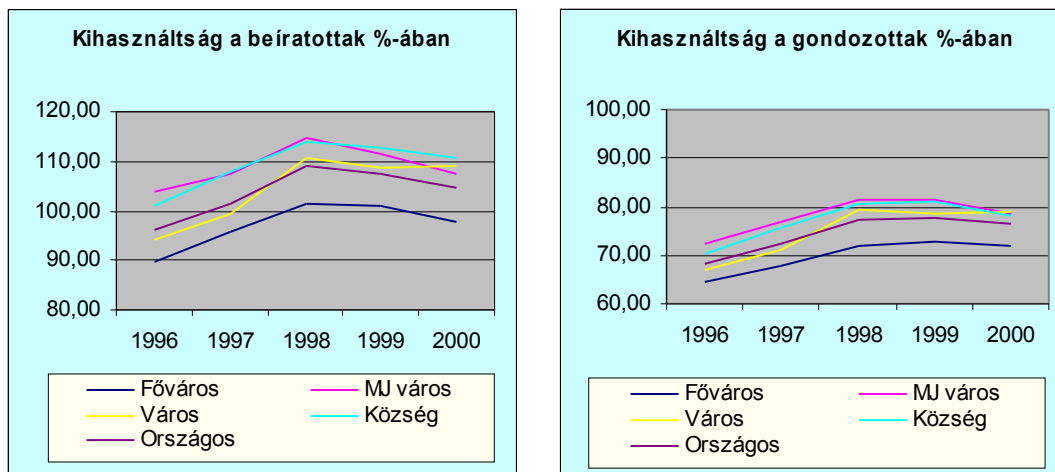
Továbbra is látható a bölcsőde számában csökkenés, de már nem olyan drasztikus mértékű. A 2. grafikon a mellékletben szereplő 5/a számú részletes táblázat alapján készült.

¹⁷ Mátay Katalin: A bölcsődék szerepe a kisgyermekellátásban, - Napjaink szociálpolitikai és társadalmi igényei a kisgyermek napközbeni ellátásában, 18.old.

2. ábra, grafikon

A kihasználtság százalékaránya magas mind a beíratott, mind a gondozottak körében.

A zsúfoltság 1998-ban tetőződött és utána stagnálás, majd kicsi csökkenés következik be. Kirajzolódik mindkét grafikonon, hogy a megyei jogú városokban és a községekben a legmagasabb a kihasználtság az intézményekben mind a beíratottak, mind a gondozottak arányában. A főváros bölcsődéiben a legkisebb a zsúfoltság az adott időszakban. Részletes szám adatok a 5/b számú mellékletben találhatók.

Megszabadulva a zsúfoltságtól a szakmai továbbfejlődés, a szolgáltatások bővülésének gondolatával kezdtek el foglalkozni a szakemberek. Ezen időszakban -1986- kezdődött a sérült gyerekek gondozásának elvállalása, korai fejlesztési feladatai felvállalása.

*„ Önmagában senki
sem szép vagy rút, jó vagy
rossz, jelentős vagy tompa
szellem,
hiszen az ember értéke
mindig attól függ,
hisznek vagy kételkednek
benne. ”*

/Robert Musil : A tulajdonságok nélküli ember/

Az eltérő fejlődésű kisgyermek korai gondozása, nevelése előbb elkülönítve kezdődött, majd 1991-ben indult a részleges integrációjuk több csoportban.

Szombathely, Veszprém, Dunaújváros, Vác, Budapest, Szolnok, Debrecen azon városok, ahol lehetőség van arra, hogy a bölcsődei nevelésben is „mindenki másképp egyforma” legyen.

Ha a család kis településen él, a kisgyermekénél korán felismerhető a fejlődésében való lemaradás, igen nehéz a családnak megoldani, hogy az igényüknek megfelelő ellátáshoz jussanak. Ugyanis a jó színvonalú bölcsődei ellátás a lakóhelyükhöz közel nem érhető el.

Fogyatékos kisgyerekek bölcsődei ellátása (NCSSZI 2000.)¹⁸

Ellátás formája	Bölcsődék száma		Gyerekek száma	
	1999.	2000.	1999.	2000.
Külön csoportban	15	15	139	168
Integráltan	148	148	219	101
Részben integráltan	10	10	120	258
Összesen	173	173	486	529

¹⁸ Nemzet Család- és Szociális Intézet

Gondozott gyermekek fogyatékoságuk szerint (529 fő) = értelmi sérült 177 fő, mozgássérült 71 fő, érzékszervi sérült 41 fő, magatartási zavarral küzdő 91 fő, halmozottan sérült 149 fő.

2001-ben összesen 578 fogyatékos kisgyermek ellátása történt bölcsődében. „A lehetőség adott volt 347 bölcsődében a fogyatékkal élő gyermekek fogadására, de csak 166 intézményben történt ellátás, 113 (68,07%) vidéki és 53 (31,93%) budapesti bölcsődében.”¹⁹

A népesség és a gyerekszám csökkenése ellenére évről évre folyamatosan társadalmi igényként jelentkezik a gyermekek bölcsődei ellátása.

A Bölcsődék Országos Módszertani Intézete kidolgozta a *részidős gondozás* módszertani ajánlását, melylehetővé tette a család, a szülők munkaidő-beosztásának megfelelően rugalmas időben érkezése és távozása a gyermekeknek. A részidős gondozás az egyik első lépés volt a családok igényei felé való nyitásnak.

Az alapellátásokon túli szolgáltatások bevezetése (kilencvenes évek eleje): játszócsoportok, időszakos gyermekfelügyelet, gyermekhotel, gondozási-nevelési tanácsadások, vendégétkeztetés, játékkölcsönzés, mamatorna helyadása, sóterápiás szolgáltatás igény szerint.

Bölcsődei szolgáltatások (NCSSZI 2000.)

Szolgáltatás neve	Bölcsődék száma			Szolgáltatást igénybe vevők száma			
	1998.	1999.	2000.	1998.	1999.	2000.	2001**
Időszakos gyermekfelügyelet	1387	145	145	1496	1827	2163	1511
Játszócsoporth/klub	67	67	76	3335	3104	3243	4162
Gyermekhotel	3	3	3	322	291	274	270

¹⁹ Forrás BOMINFO , Hírcsomag 2000/4.-Vokony Éva :Bölcsődék működési adatai, NCSSZI.

**a 2001-es adatokat a 2002-es NCSSZI statisztikai 10 sz táblázatából vettem:, és tettem az előző évi adatokhoz HÍRCSOMAG 2002/3

Házicsecsemő és gyermekgon-dozónői szolgálat	16	13	13	90	57	132	149
Játék és eszközkölc-sönzés	30	29	42	225	611	240	486
Egyéb*	42	40	34	804	1088	1257	841

**kölc-sönzés, külső étkeztetés, bérmosás, helységek bérbe adása, sóterápia, stb*

1975-ben kezdik meg a működésüket az egészségügyi szakiskolák. 1978- tól elkezdődött a gondozónői képzés.

Az 1997-ben életbe lépett gyermekvédelmi törvény a gyermekjóléti alapellátás részévé tette a gyermekek napközbeni ellátását, melynek a szociális és a családvédelmi ágazathoz tartozó intézményei, illetve szolgáltatásai.

1999-ben megjelenik a bölcsődei gondozás szakmai alapprogramja: A bölcsődei gondozás-nevelés minimum feltételei és a szakmai munka részletes szempontjai. A módszertani bölcsődék újra kijelölését a Közigazgatási Hivatalok Gyámhivatalai az elmúlt években tették meg, amelyek a szakmai módszertani feladatokat látják el az adott területeken.

Az utóbbi évtizedekben valamennyi fejlett országban a –minőség nemcsak a termék előállításában vált fontos kérdéssé, hanem valamennyi szervezet – köztük az egészségügyi szolgáltatásokat végző szervezetek – tevékenységében is. A mindennapi szóhasználatban a minőség szó önmagában a kiválóságra utal. A minőség eszköz a gazdasági célok elérésére. Az ellátás, a szolgáltatás vizsgálatakor két alapvető szempont kerül előtérbe: a lehető legjobb minőség a lehető legalacsonyabb áron.

Vokony Éva (1997,2001) a kisgyermekek napközbeni ellátásának magas színvonalát a rendszer felülvizsgálatában és a minőségét fejlesztő feltételek megteremtésében látja. A következő tennivalókra mutat rá: „- hozzáférhetőség biztosítása országosan; - a családi nevelést segítő megelőző szociális, rehabilitációs tevékenységek fokozott elismerése; - az ellátás fontosságának erősítése; - a családi napközik támogatása; - az igényekhez igazodó sokszínű ellátás kialakítása; - a szolgáltatások bővítése; - az ellátásba a nonprofit szféra, vállalkozások bevonása; - a feladat finanszírozás megteremtése; - több forrású finanszírozási rendszer kialakítása; - részidős női foglalkoztatás fejlesztése;

- képzés, továbbképzés korszerűsítése; - a hálózat, a struktúra felülvizsgálata; - a változások megfelelő menedzselése; - az informatika fejlesztése; - a jogi, törvényi, rendeleti szabályozás; - egységes minőségbiztosítási és akkreditációs rendszer kiépítése; - a változtatáshoz szükséges pénzügyi támogatás megszervezése.”²⁰

A ma működő jó színvonalú bölcsődei ellátás adja a bázisát mind szakmailag, mind nagyságrendileg a törvény hatálya alá tartozó napközbeni ellátásnak mely nemzetközileg elfogadott és elismert.²¹

Az 6., 7., 8. számú mellékletekben a jelen állapotok működési adatait tüntettem fel. Képet kaphatunk az ellátottság magas arányáról területenként, régióként illetve a főváros egyes kerületeire lebontva, a működtetőkről, összehasonlítva a megyéket a főváros ellátottságával.

2002-ben ünnepelték a hazai első bölcsődének 150. évfordulóját, országos szakmai rendezvényekkel és a *Bölcsődei Múzeum* (Budapest, VIII. kerület, Templom u 3.) létrehozásával, annak 2002. április 19-én történő megnyitásával, amely hazánkban és Európában is egyedülálló. *Függelék.- képek a Bölcsődei Múzeumról.*

A Múzeum, a múltba történő kalauzolás mellett helyt ad kéthetenkénti találkozókra, melyen a meghívott mára már időskorú szakemberek a múltból mesélnek.

„Mindig az volt a szándékom és vágyam, hogy szociális berendezkedések területén valamely művet alkossak, amely erős, egészséges nemzedék megteremtését szolgálja, a nép jólétét veszélyeztető egészségtelen, erkölcstelen állapotokat orvosolja, olyan intézményt, amely a családi élet jólétét erősíti, folyvást gyümölcsöket terem városokban, falvakban, a védelem minden jótéteményét a gondoskodást az anyákról és a csecsemőkről lehetővé teszi.”

*/Részlet Stefánia belga királyi hercegnő, herceg
Lónyainé a Szövetség elnökéhez írt leveléből,
1940. október 24./*

²⁰ Vokony Éva: A kisgyermek napközbeni ellátása a minőség tükrében BOMI, Hírcsomag 2001/1. Hírlevél 77.

²¹ Czibere Károly-NCSSZI főig. Előadása a Bölcsődék IV. Országos Kongresszusa, leközölve: BOMINFÓ, Hírcsomag, 2002/4

II.4. Óvoda

*„Az embereknel csakúgy, mint a
növényeknél
igen sok függ attól, hogy milyen talajon és
milyen hatások alatt fejlődnek és miből
táplálkoznak a felcsírázó természetük
leggyengébb rostjai.”
/Brunsztik Teréz/*

„A magyar óvodáztatás történetét a hazai óvodai neveléstörténet kiemelkedő személyisége, Brunsztik Teréz neve által fémjelzett 1828-as évtől számítjuk. A budai „Angyalkert” nevében is túlmutatott a gyerekek nevelésén, tanításán. Az óvoda intézménye az idők folyamán a kisdudóvó elnevezésből óvoda lett, de mindvégig megtartotta az első Angyalkert szeretetteljes, gyermekközpontú légkörét, jellegét.”²²

„Az óvoda nevelési rendszerünk szerves része. Célja a 3-6,7 éves gyermekek sokoldalú harmonikus fejlődésének elősegítése.

A nevelés az óvodában családias derűs légkörben folyik, biztosítva a gyerekek fejlődéséhez szükséges sokféle, változatos tevékenységet. Az óvoda egyrészt folytatja a család, a bölcsőde nevelőmunkáját, másrészt új módon kiegészíti azt. A gyerek óvodába lépése pillanatától kezdve a családdal együtt felelős azért, hogy személyiségük alakulása megfeleljen társadalmunk követelményeinek és az együtt elért eredmények megalapozzák az iskolai nevelést.”²³

II. 4.1. Kialakulása, története

„Amikor a kisdudóvás magyarországi történetét kutatják a magyar óvodatörténészek, szinte valamennyien angol példákra hivatkoznak. P. Szatmáry Károly *A magyar kisdudóvás rövid története* című könyvében a következőképpen ír: „Brunsztik Teréz, ami a kisdudóvás eszméjét illeti, az első és leírhatatlan benyomást Angliában a

²² Szakács Mihályné: A magyar óvodai ellátás helyzetéről. Napjaink szociálpolitikai és társadalmi igényei a kisgyermek napközbeni ellátásában, BOMI, Bp.1995. 28. old.

²³ Az óvodai nevelés programja, Országos Pedagógiai Intézet, 1989., 7. old.

Spitalfields-i óvoda vezetőjétől a nagyhírű kisdédóvó Wilderspin Sámuelről nyerte. A németeknél magasabb elméleteket, de az angoloknál mélyrehatóbb gyakorlati irányt látott.”²⁴

Az első kisdédóvót Magyarországon Brunszvik Teréz alapította 1823-ban. Ez nem volt könnyű feladat. Szükség volt Brunszvik Teréz ismeretségeire és összeköttetéseire a nádor környezetében, valamint az 1825-1827-es reformországgyűlésre is, melyen a nevelés ügye is szóba jött.²⁵

A társadalmi szükségletek a tőkés társadalomban már a XVIII. században létrehoztak kezdetleges intézményeket a munkáscsaládok napközben elhagyott kisgyermekének felügyeletére. Ennek tipikus példája a az angol dame school.

„Egy korabeli röpirat így ír róluk: ”Számos helyen létesítettek ún. dame schoolokat, amelyekben tíz, húsz olykor harminc kisgyermek tartózkodik, egy idős asszony bezárja őket egy lakásba, nehogy valami ártalom érje őket, amíg szüleik dolgoznak S a szülők hajlandók mindezért heti 2-4 pennyt fizetni gyermekenként. A szülők ott hagyják gyermekeiket ennél az asszonynál, a gyermekek ott maradnak nála (rendszerint ebédidő kivételével) egészen estig.”²⁶A jobban kereső munkásrétegekre korlátozódott elterjedése a gyermekfelügyelet e formájának, mivel ők tudták megfizetni. ”Ha a gyermekek túlságosan fiatalok voltak ahhoz, hogy gyárban dolgozzanak, s ha egy családtag sem volt munkanélküli, akkor gyakran egyedül maradtak otthon. Ilyenkor, hogy nyugton maradjanak, kábítószereket adtak nekik, amelyeket olyan jelzően neveztek >>mama áldásának<< vagy >>gyermekvédőnek<<; írja Kuzynski a gyermekek korai munkába állításának tényeit elemezve.”²⁷

„... a dame schoolban olyan társadalmi szükségletek talaján spontán módon kialakult intézménytípust kell látnunk, amely az iskolás kor előtti nevelés intézményes megoldása előzményének tekinthető oldották meg.”²⁸

1828-ban 12 évvel a Robert Owen-alapította New Lanarcki és 9 esztendővel az első londoni ’infant school’ megalapítása után, Budán, a Krisztinavárosban megkezdte működését az első hazai ’kisgyermekiskola’, azaz a kisdédóvó intézet, amelynek akkor (még) monarchia-, sőt Közép-Európa-szerte sem volt párja.

²⁴ Öry Csaba: A magyar Óvodaügy történetéhez. Esély.90/4.Szám.44.old.

²⁵ Öry Csaba: A magyar óvodaügy történetéhez, Esély,1990/4.44.old

²⁶ Infant School Society.In: Wilderspin, Samuel: Infant Education; or Remarks on Importance of Educating the Infant Poor.Third edition, London,1825,41.-42.lap

²⁷ Kuzynszki:A munkásosztály helyzete Angliában,37.old

²⁸ Vágh Ottó: Az óvodai nevelés alakulása. 54. old

„Azt reméltem, hogy ... nagyszabású nevelőintézetet alapíthatunk hazánkban. A kisdédóvók (Kleinkinder-Asyle) e vállalkozásnak csupán előkészítői lettek volna. 1827-ben felkeresett Bécsből egy nemesen gondolkozó s nemesen érző angol, E[dward] REED lelkész, aki véletlenül értesült arról, hogy a tömegek nevelésén s iskolák létesítésén fáradozom. Reed tiszteletes a kisdédóvók felállítására helyett azt tanácsolta, hogy cselédiskolákat szervezzek. Gondolkodtam ajánlata fölött, és úgy találtam: ha azt akarjuk, hogy az intézetből derék cselédek kerüljenek ki, a kisdédóvókkal kell a mű alapját megvetnünk, és megnyitottam Isten áldásával a Krisztina-elővárosban édesanyám házában az első Anya- s mintaintézetet. Egy évvel később megvolt a cselédiskolám is.”(Emlékiratok 96.p.)²⁹

„Budán a Krisztinavárosban, édesanyja Mikó utcai házában 1828. június 1-én nyitotta meg csendben Brunszvik Mária Teréz grófnő első kisgyermekeknek szánt nevelőintézményét, ahogy a neveléstörténet számon tartja, az első magyarországi óvodát. 1829. március 9-én kezdte meg működését a következő hasonló rendeltetésű intézmény a budai Felsővárosban, immár előkelő közönség részvételével. Tíz nappal később került sor a lipótvárosi, majd június 13.-án vízivárosi intézet megnyitására. A vidéki városok közül Besztercebánya és Pozsony után 1832. november 1-én Nagyszombat követte példáját.”³⁰

„ Jött az első 11 gyermek, és pedig azoké az iparosoké, akik rendbehozták azt a helyiséget, amelyet az édesanyám házában béreltünk... Az alapító a tanítót a [felvételi] jegyzőkönyvet vezetve találta áthatolhatatlan tömegben, amely anyákból, apákból, dadákból állt, akik a gyermekek kezét fogták. Csak nagy fáradtsággal lehetett őket lecsillapítani, hogy nem lehet mindjárt mindenkit felvenni, hogy [a jelentkezők] a jegyzőkönyv sorrendjében kerülhetnek be... ” (Önéletrajztöredék 3)³¹

„Brunszvik Teréz tehát 1828-ban megnyitja az első kisdédóvót Budán, természetesen Teréz akkor még ezt nem így nevezi: elsősorban Terézien Schule-nak vagy

²⁹ Örláng Brunszvik teréz hagyatékának terjesztő folyóirata,1998,1-2.sz.

- megjegyzés: Brunszvik Teréz az 1840-es évekből fennmaradt, kiadatlan önéletrajztöredékeiben általában egyes szám harmadik személyben ír magáról.(előhelye:MTA Kézirattára).

³⁰ Bilibok Péterné, Sebestyén Istvánné, Zibolen Endre:Első óvodáink életéből,1984, 5.old.

³¹ Örláng: Brunszvik Teréz hagyatékát terjesztő folyóirat, 1998 1-2.szám

Kisgyermeki őr- és védőintézetnek. Később Angyalkert néven válik köztudottá Magyarországon.”³²

A növendékek létszámának alakulása a pest-budai kisgyermekiskolákban 1830.

január hó^{33*}

Hó	Nap	Krisztinaváros	Vár	Lipótváros	Viziváros
Január	4 H	45 (12)	25	33	23
	5 K	47 (12)	31	35	26
	6 Sz	Ü	Ü	Ü	Ü
	7 Cs	49 (12)	30	45	16
	8 P	48 (12)	30	52	22
	9 Sz	41 (12)	30	?	15
	10 V				
	11 H	42 (12)	32	55	23
	12 K	42 (12)	34	57	18
	13 Sz	48 (12)	34	56	19
	14 Cs	49 (13)	36	54	21
	15 P	49 (13)	33	55	16
	16 Sz	41 (12)	?	48	21

*zárójelben megadott számokat a tanítók tájékoztatására azt jelentik, hogy aznap

hányan részesülnek étkezésben,- más közlésekből megtudható, hogy ez burgonyaleves-,

Ü: ünnepet jelent, ?: nem közli a létszámot a jelentés

A létszám mellett a korabeli adatokból a növendékek, gyermekek szülei foglalkozását is megtudhatjuk, a kialakuló kép alapján az első kisgyermekiskolákat nem annyira a leginkább rászoruló rétegek látogatták, hanem inkább a városi kispolgárság gyermekei. A professzor apa gyermeke fizeti a legmagasabb térítést, az értelmiségi-hivatalnok családok: (orvos, kamarai hivatalnok, helytartósági fogalmazó) kisgyermekai ugyan kisebb arányban, de látogatták a kisgyermekiskolát.

³² Tudhatjuk meg a Martonvásáron lévő Óvodai Múzeum tárlatanyagából.

³³ Bilibok Péterné –Sebestyén Istvánné Zibolen Endre: Első óvodáink életéből, tankönyvkiadó, Budapest,1984, 61.old

Ingyenes étkeztetésről kétszer esik szó a jelentésben a kezdetekkor, az étkezés Teréz közléseiből megtudhatjuk, hogy a téli hónapokban a növendékek egy része rendszeresen ún. rumfordi levest (burgonyalevest) kapott.

„...előbb csak 11 szegénysorsú kisgyerekkel, majd év végére már 151 kisgyereke van és két óvodája. Először ő állítja az első karácsonyfát Magyarországon a német divat alapján, s éppen ezek a szegénygyerekek látják 1828. decemberében. (Ugyanakkor egy főúri család állított még 1828-ban karácsonyfát, a Podmaniczky család.)”³⁴

1828-ban egyesületet hoz létre az óvodák fenntartására, 1829-ben 9 pontban sorolja fel a tanító uraknak körlevél formájában az elvárásait.

„A létszám 1830 első felében mind a négy kisgyermekiskolában egyenletesen nőtt. A január 4.-i 128 gyermek helyett az egyes intézetek utolsó rendelkezésre álló létszámadatai a nyár elején 329 növendékről szólnak”³⁵

1841-es Pesti Hírlap címlapján a vezércikket Kossuth Lajos írta a kisdédóvról elismerve annak jelentőségét, hogy a kicsi gyermekek írni, olvasni és számolni is megtanulnak ott; - mivel kicsi volt a valószínűsége, hogy az egész napos napszámra elszegődő mosónők, cseléd lányok csavargó gyermeke, akikből akkor összeállt Teréz óvodája, onnan iskolába kerüljenek.

1840-ben megjelenik az első magyar nyelvű gyermekkönyv, a Flóri könyve. 1870-es években lesz igazán divatos Magyarországon a fröbeli pedagógia.

1837-ben Tolnán Festetics Leo által adományozott birtokon és épületben nyílik meg az európai kontinens első óvóképzője egy évvel később, mint a gazdag kapitalista szigetországban, Angliában, nálunk még feudalizmus volt Igazgató Wargha István.

„Londonból hozatjuk a szertári eszközöket, hogy az óvóurak nyugat-európai szinten tanulhassanak.” Az óvóképző Tolnán nagyon csekély létszámmal működik, mert távol van, nehéz a megközelítése, 1843-ban felépül az első fővárosi képző a Valeró utcában. Kicsinek bizonyul és a későbbiek folyamán a Szegényház terén – mai Rózsák terén épül fel egy új kisdédóvó, melynek az avató ünnepségén 1876-ban Erzsébet királyné és Ferenc József császár a díszvendég.

³⁴ Óvodatörténeti Múzeum tárlatanyaga

³⁵ Ua., 68. old.

Törvényi kötelezettség az óvodába járás, 1900-1910 között a kisdédvók növekedésüteme felgyorsul, de csak az óvodáskorú népességnek közel húsz százaléka veszi igénybe az óvodát.

1800-as évek végén az óvodások számának alakulásáról a 9. számú melléklet ad képet.

II.4.2. XX. század óvodahálózata Magyarországon

„A felszabadulást követő négy évtized statisztikai adatsorainak grafikonjai valamennyi a népgazdasági ágban erőteljes fejlődést mutatnak. A magyar óvodahálózatot bemutató idősorok adatai ugyancsak ezt a fejlődést tükrözik.”³⁶

Óvodák jellemző mutatói 1945-1984 között³⁷

Megnevezés	1945	1950	1960	1970	1980	1984
Óvodák száma	992	1 773	2 865	3 457	4 690	4 824
Férőhelyek száma	...*	...	162 282	208 647	385 533	414 495
Gyermeklétszám	52 072	106 362	183 766	227 279	478 100	440 773
Gyermekcsoportok száma	...	...	5 836	7 881	15 253	16 397
Óvónők létszáma	...	2 423	8 538	12 481	29 437	33 245
Óvodába járók az óvodáskorúak százalékában	...	23,5	33,7	57,7	79,8	89,0
Férőhely-kihasználtság százalékban	...	...	113,2	108,9	124,0	106,4
Egy gyermekcsoportra jutó	...	...	31,5	28,8	31,3	26,9

³⁶ Kurucz Dezső :Beszédes számok Óvodai nevelés 1985/3.szám,78.old.

³⁷ Forrás Kurucz Dezső, statisztikai osztályvezető, Tudományos és Informatikai Intézet: Uo.

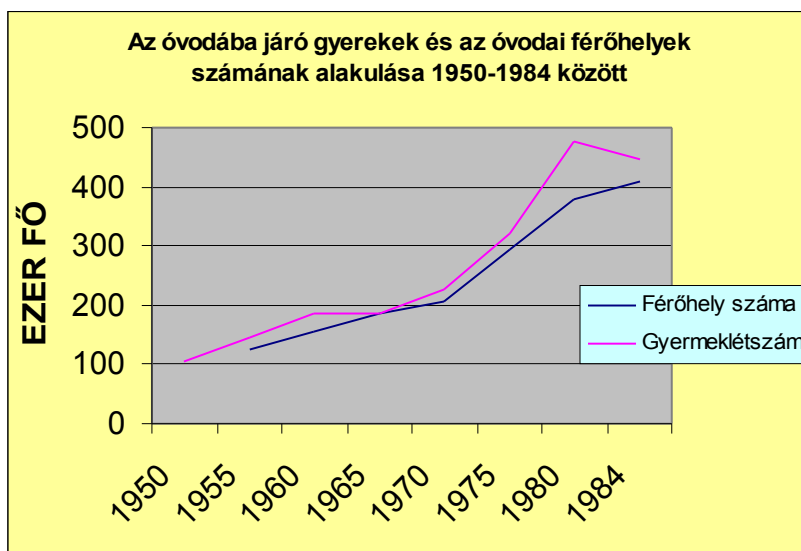
gyermekek száma						
-----------------	--	--	--	--	--	--

* nincs adat

Az óvodahálózat fokozatos kiépítésének eredményeképpen a nyolcvanas évek közepére a még viszonylag alacsony népességű községek jelentős hányadában is működik óvoda. „1953-ban a 3200 község közül csaknem 2000 volt óvoda nélkül, 1964-ben 1659, 1974-ben 1302, 1983-ban pedig 976 község van óvoda nélkül. Az óvodával nem rendelkező Községek 95%-a alacsony (800 fő alatti) lélekszámú kis település, ahol az óvodáskorúak száma kevés az egy csoport működtetéséhez is. A 800-on felüli népességű községek közül 1983-ban 48 helyen volt óvoda.”³⁸

„A felszabadulás után csaknem 2300 új óvodaépülettel gyarapodott az óvodahálózat, ebből az utóbbi 10 évben (1975-1985 között) 961 óvoda épült 93 780 férőhellyel. Az óvodák 51%-a 1945 utáni új épületben működik.”³⁹

Grafikon: az óvodába járó gyerekek és az óvodai férőhelyek számának alakulását mutatja 1950-1984 között

Részletes adatok a 10.számú mellékletben találhatók.

³⁸ Kurucz Dezső Uo.

³⁹ Kurucz Dezső Beszédes számok, ÓN.1985/3.

A gyereklétszám szinte mindig magasabb volt a férőhelynél, a túlszűfolttság a nyolcvanas évek elején ugrásszerű emelkedése is látható, mely az intézményekben inkább a gyermek megőrzést tették lehetővé, a nevelő-oktató munka helyett.

A tervszerű fejlesztés és a férőhelyek növekedésének eredményeképpen folyamatosan emelkedtek az óvodáztatási arányok: „A felszabadulást megelőző években 100 óvodáskorú gyermek közül, 23, az 1980-as években 80-89 gyermek járt óvodába.”⁴⁰

Az óvodahálózat számszerű növekedését a következő táblázat mutatja:⁴¹

	1938	1960
Az óvodák száma	1140	2865
Az óvodásgyermekek száma	112100	183800
A szakképzett óvónők száma	1593	7878
Az egy szakképzett óvónőre jutó gyermekek száma	70,4	23,3
Az óvodásgyermekek száma az óvodáskorúak százalékában	23,6	33,7

Vágh Ottó több munkájában megtalálható az (1961,1962,1974): „1949 nyarán az óvodaügy irányítása a közoktatásügyi tárca keretébe került, s ezzel az óvoda is a köznevelési rendszer részévé vált. 1953-ban az országgyűlés elfogadta az új óvodai törvényt, amely az 1891. évi és az 1936. évi törvényt hatálytalanítva, új alapokra helyezi az óvoda ügyét.”⁴²

Az óvodahálózat fejlesztését nem követte kellő mértékben az óvónőképzés. 1950-es évek elején a szakképesített óvónők arány 98%-os volt 1970-ben az óvónők, 12,1%-a volt képesítés nélküli, 1975-ben 22,5%, majd fokozatos csökkenéssel 1980-ra 7,2%-ra 1984-ben 4,3%-ra csökkent.

Az óvodában folyó nevelőmunka színvonalának növekedését mutatja a belső szervezeti változás is: míg „1950-ben egy óvodára átlagosan 1,4 óvónő jutott, 1984-ben 6,9, de nem ritkaság a 12-25 óvónővel működő óvoda sem. Ez az óvodákban egyrészt a korcsoportonkénti foglalkozást, a nevelőmunkát teszi lehetővé, másrészt az egész napos nyitva tartás mellett délelőtt-délután óvónők foglalkoznak a gyermekekkel.”⁴³

Az oktatásról szóló 1985. évi I. törvény egyértelműen a közoktatási rendszer nevelési intézményeként foglalkozott az óvodával, hangsúlyozva az intézmény nevelő jellegét. A

⁴⁰ Kurucz Dezső: Beszédes számok.

⁴¹ Vágh Ottó: Az óvodai nevelés története,1962, 109.old.

⁴² Vágh Ottó Az óvodai nevelés története óvónőképzők számára, Jegyzet, 1961.110.old

⁴³ Kurucz Dezső: Beszédes számok.

hazai óvodák történetében a módszertani kézikönyvek, módszertani levelek az 1958-ban megjelent 'Nevelőmunka az óvodában', majd 1972-ben és 1989-ben megjelent az Óvodai Nevelés Programja – tantervei fogalmazták meg az óvodai nevelés céljait, feladatait, követelményeket, a fejlesztések tartalmait.

II.4.3. Változások, hogyan reagál kilencvenes években a kor adta kihívásokra az óvoda

A közoktatásról szóló 1993. évi LXXIX. sz. törvény, szakmailag önálló nevelési intézményként határozza meg az óvodát. Nem csak az óvodáztatás lehetőségét fogalmazza meg, de elrendeli 5 éves kortól a tankötelezettséget. A törvény rendelkezik az alapítványi, az egyházi és a magánóvodák létesítéséről is.

Az óvodai nevelés elismerten az egységes nevelési, közoktatási rendszer szerves része, ahol nyugodt légkörben, kiegyensúlyozottan, a gyermekek életkorának megfelelő tevékenységekkel, elsősorban játékkal valósul meg a gyermeki személyiség fejlesztése. A pluralista társadalom és a családok igényeinek megfelelően a gyermekek érdekeit szem előtt tartva képes volt a kilencvenes években az óvodahálózat megújodni, differenciálódni.

„1990 és 1997 között országos az óvodák száma tízzel lett kevesebb, az óvodai gyermekcsoportok száma mintegy háromszázötvennel csökkent. Ez utóbbi főleg anyagi okok miatti összevonások vitatható eredménye. (Nem lenne jó azt sem szem elől téveszteni, hogy a fővárosban – ugyanebben az időszakban – az óvodák száma hússzal a gyermekcsoportok száma több mint nyolcvannal lett kevesebb.) Az óvodák túlnyomó részének – 95,2%-ának – önkormányzatok a fenntartói.”⁴⁴ Teljesen megegyezik az 1990-es év arányával és nincs kiugró eltérés az egyes évek adatai között sem.

A statisztikai mutatók az 1998-ban megjelent hivatalos forrásokból – a Művelődési és Közoktatási Minisztérium (az Oktatási Minisztérium jogelődje) „Statisztikai tájékoztató”-jából és a Budapest Főváros Önkormányzata Főpolgármesteri Hivatal „Statisztikai tájékoztatójából – származnak:

⁴⁴ Pethő Ágnes-főtanácsos, Okt. Min.: Összehasonlító adatok az óvodákról 1990 és 1997 között, Ó.N.1998/9.szám,360old.

Év	Óvodák száma		Önkormányzatok által fenntartott óvodák aránya
1999/91	a)* 4718	b)** 581	95,2%
1991/92	4706	570	95,6%
1992/93	4730	561	96,2%
1993/94	4712	549	96,4%
1994/95	4719	544	96,4%
1995/96	4720	555	95,9%
1996/97	4708	561	95,2%

* a) Országos adatok (a fővárosi adatokkal együtt)

**b) Fővárosi adatok (az országos adatoktól kiemelten)

Az óvodák száma jelentős csökkenést nem mutat.

Az óvodai nevelésben részesülő gyerekek száma⁴⁵

Év	Óvodába járók az óvodáskorú népesség %-ában	Óvodás gyerekek száma a)* b)**		Hely hiányában elutasított gyerekek száma
1990/91	87,1%	391 129	61 110	2772
1991/92	88,9%	394 091	60 798	3066
1992/93	88,8 %	394 420	59 682	4377
1993/94	89,7%	397 153	59 156	5289
1994/95	89,9%	396 184	59 087	7145
1995/96	90,9%	399 339	59 511	5710
1996/97	91,0%	394 327	59 099	5052

Ezek a számok, a rejtett adatok megjelenése nélkül. Azok az információk, amik az anyák között nap, mint nap a közértben, a játszótéren, a mamák tornáján és egyéb tevékenységei közepette áramlanak, „nincs hely az óvodában a gyereknek, pedig jó lenne dolgozni...”, meg sem jelenik a kimutatásokban, ők azok, akik nem jelennek az óvodai beiratkozásnál a meglévő információk birtokában, illetve lemaradnak a beiratkozás időpontjáról.

Az adatokból az is kiolvasható, hogy továbbra is jelentős (10,2%-13,4%) a 25 főnél nagyobb létszámú gyerekcsoportok működése. „Az oktatási törvény rendelkezéseit figyelmen kívül hagyva.”- jegyzi meg a helyzetértékelő cikk írója.

⁴⁵ Pethő Ágnes : Összehasonlító adatok az óvodákról 1990-1997 között

1990-1997 között 76,3%-ról 85,9%-ra nőtt a felsőfokú végzettségű óvodapedagógusok számaránya. Jelenleg tíz pedagógusképző főiskolán történik a három éves képzés.

Az érvényes szabályozás alapján 1997-től főiskolai végzettségű óvodapedagógusok foglalkozhatnak óvodáskorú gyermekekkel.

Törvény, besorolás is motiválta a kihívás mellett a szakközépiskolát végzetek szakmai előmenetelét, a főiskolai tanulmányok elvégzését.

Ez a tény és az, hogy az óvodai nevelőtestületek zömében mindig volt, aki szakmailag vitte a főiskolán megszerzett aktuális tudását, pezsdítette a kollegákat, jó talaja, alapja lett a szakmai programok kidolgozásának, kimunkálásának.

Elkészültek a helyi óvodai programok.

Az ország sok óvodája által egy az egyben, illetve minimális helyi adaptációval átvett programok, amelyek az OKI adatbankjából is hozzáférhető programok a következők:

Differenciált Óvodai Bánásmód; Az epochális rendszerű óvodai nevelési program; Hétköznapi varázslatok – óvodai nevelés Freinet-elemekkel; Játék-mozgás-kommunikáció óvodai program (JMK); Komplex prevenciós Óvodai program; Lépésről lépésre óvodai program; Magyarországi Montessori-óvodai program; Mályva integráló-differenciáló óvodai program (MINDI); Néphagyományőrző óvodai program; Óvodai nevelés játékkal, mesével program; Tevékenységközpontú óvodai nevelési program; Waldorf-óvodai nevelési program.

Az óvodai helyi programok 1999-től indultak be, és működnek a gyermekek oktatására-nevelésére irányulóan az óvodai intézményekben.

Minősítés

„Jót, s jól!”

/Kazinczy Ferenc/

„A kilencvenes években a pedagógus társadalom, mondhatjuk hozzászokott a közoktatási rendszerben zajló nagy vitákhoz, változásokhoz, egyeztetésekhez és egyezkedésekhez. Gondoljunk a Nemzeti Alaptanterv évtizedes – máig be nem fejezett – vitájára, a pedagógiai programok testületet próbáló elkészítésére, helyi vitájára. A pedagógiai programok elfogadása után vajon nyugodtabb időszak következik-e az oktatási-nevelési intézmények életében?”⁴⁶

Nem, semmiképpen, jön az új feladat, hiszen a közoktatásra minden társadalmi változás hatással van.

⁴⁶ Dr.Benedek István: Az intézményvezető négy tétele, OKKER Kiadó, 3.old

Pokorni Zoltán: „Oktatási Minisztérium kiemelt feladata, hogy minden kisgyereknek, tanuló számára megteremtse a minőségi képzésben való részvétel lehetőségét....

Az Oktatási Minisztérium minőségfejlesztés politikája három pillérre épül: az állami szerepvállalás erősítése a finanszírozás terén, a tartalmi szabályozás kerettantervekkel történő kiegészítésére, valamint ellenőrzési és minőségbiztosítási rendszer kiépítésére, s ennek részeként a Comenius 2000 Közoktatás Minőségfejlesztő Programra.”⁴⁷

Az óvodák nevelési programjának elkészítését követően az Oktatási Minisztérium egyik fő feladatként emelte ki a hazai nevelési, oktatási intézmények szakmai munkájának minőségi fejlesztését. Ezért került sor a Közoktatásról szóló törvény módosítására, hogy megteremtődhessék a minőség-ellenőrzés, a minőségértékelés és a minőségbiztosítás jogszabályi háttere. 2000 nyarán a módosított törvényben olvasható volt, hogy az óvodának ki kell dolgoznia az ellenőrzési, mérési, értékelési és minőségbiztosítási rendszerét.

A Közoktatási Törvény meghatározása szerint: „Minőségbiztosítás az a tevékenység, amelynek során a közoktatási intézmény folyamatosan biztosítja a szakmai célkitűzések és az intézmény működésének egymáshoz való közelítésének, a tanulók, a szülők, a pedagógusok, valamint a fenntartók, továbbá a munkaerőpiac igényeinek kielégítése céljából.”⁴⁸

Az óvodában azt jelenti, hogy az ott folyó tevékenységek és folyamatok eredményességének és hatékonyságnak növelése az intézmény és a partnerek igényeinek mind teljesebb kielégítése illetve a partneri elégedettség növelése.

2 év visszacsatolás, nem kötelező jelleggel, majd 2002-től indult be az intézményekben a minőségbiztosítás. Kicsit féltő, hogy a túlzott mérés, értékelés – ami természetesen egy bizonyos mennyiségig fontos a pedagógus munkában – ne vegye el az időt az önfeledt, boldog játéktól, ne kerüljön az óvodarendszer „iskolásítási folyamatba”, ne siettesse a társadalom a felnövésüket, ne sarkalljon állandóan a teljesítményre. Ezt is, mint annyi mindent a helyes mértékkel kell a gyakorlatban megoldaniuk a szakembereknek, amit majd az idő és az elégedett résztvevők igazolnak vissza az egész rendszerbe.

⁴⁷ Comenius 2000, Minőség Fejl. Program Kiadja az Okt. Min.2000.

⁴⁸ Laminé Antal Éva – Petránné Képes Gizella: EFQM Kiválóság modellre épülő mérés, értékelés az óvodában.Aquila’89 Humán Szolgáltató Bt.,2003.Bp.

1990-ben az Óvodatörténeti Múzeum Nyíregyházán nyílik meg, majd 1994-ben Brunszvik Teréz hagyatékának és kastélyának felújításával Martonvásár városába költözik. *Függelék*

A Főváros Gyakorló Óvoda (VII. Városligeti fasor 30.) Óvodatörténeti Múzeumában is és a Pedagógus könyvtárban is azt tapasztaltam, hogy főleg 1995-től megsaporodtak azon könyvek, amelyek egy-egy óvoda, főleg a megnyitásának közelgő évfordulóra, a benne dolgozók a felgyülemlett múlt anyagából megjelentetnek egy könyvet a saját óvodájuk történetéről.

Függelék: képek az Óvodamúzeumról.

A nemzetközileg is elismert óvodapedagógiai intézményrendszer, mind pedagógiaiilag, mind szociálisan indokolt. A gyerekeket és a családot körülvevő szakemberek, pedagógusok figyelemmel kísérik, segítik a családok életét. Mindenki az elmúlt években megtapasztalta azon hirtelen lezajló változásokat, - ami nyugaton is végbe ment, csak sokkal lassabban: 20-25 év alatt a gazdasági problémák által generált negatív hatásokat az emberek a családok életére, és így kicsit érintődve e szférában a gyermekek ellátásában helytálló emberek segítségére biztosan számíthatnak a szegényebb, elesettebb családok.

A 11., 12. számú mellékletek az UNICEF 1997-es vizsgálatának adatait tartalmazzák, amelyek a vizsgált kelet-közép-európai országok intézményi lefedettségét hasonlíthatjuk össze. Ezekből kitűnik, hogy a térségben nemcsak Magyarországon kiemelkedően magas a gyermekek saját korosztályában az intézményi ellátásban részesülők aránya -főleg az óvodáskorúaknál-.

A KSH Statisztikai évkönyv, 2000-es adataiból megtudhatjuk, hogy a bölcsődéskorúak százalékában a bölcsődébe beiratkozott gyermek 1990-ben: 11,1%; 2000-ben 10,3%.

Az óvodások aránya a 3-5 éves népességen belül 1990-ben: 85,3% 2000-ben 86,4%.

„Ő azt hiszi csak játszik. De mi már tudjuk,
mire megy ki a játék. Arra, hogy e világban
otthonosan mozgó, eleven eszű tevékeny
ember váljék belőle.”

II. 5. Családi Napközi

„Minden korszak hoz valami újat.”

/Horatius/

II. 5.1. Kialakulása, elmélete⁴⁹, feltételei, ezen új ellátási formának hazai bevezetése

2000-es évi Tájékoztatóban a Szociális és Családügyi Minisztérium által kiadott adatok alapján 1999-ben a következővel találkozunk: ”A 28 családi napközi közül a legtöbb kistérségen jött létre, magánvállalkozásban, elsősorban az iskoláskor előtti korosztály igénybevételével.⁵⁰ A 2001-es Boinfo jelentésében következőt olvashatjuk róla: ”A legtöbb Kiskunhalason található. Ezen kívül, Pest megyében jött létre több, Budapesten van néhány, és elszórtan az országban máshol is településenként egy-egy. Tudomásunk szerint jelenleg 38 családi napközi működik az országban.”⁵¹

Mi is az a családi napközi?

A családi napközi a gyermekjóléti alapellátás része, a gyermekek törvényben rögzített napközbeni ellátásának családias körülmények között biztosított formája.

„A családi napközi egy olyan ellátási forma, ahol valaki a saját otthonában vagy a célnak megfelelő környezetben kisgyermek gondozását, nevelését vállalja. Ha a gyermek ellátását egy felnőtt végzi, akkor maximum öt –20 hetes és 14 éves kor közti – gyermek járhat egy családi napközibe. A pontos létszámot a gyerekek életkora és a velük foglalkozó felnőttek száma határozza meg.”⁵²

⁴⁹ National Childminding Association (1991)
„Setting the Standards Guidelines on Good Practice In Registering Child minders”
Kiadó: National Childminding Association 8 Masons Hill, Bromley Kent, England
Thelma Harms (1994)
Quality Criteria for Family Child Care
Kiadó: Frank Porter Graham Child Development Center 300 Nations Bank Plaza
Chapel Hill, NC 27514, USA

⁵⁰ Tájékoztató a család, gyermek-és ifjúságvédelemről 1999. év -Szociális és Családügyi Minisztérium- 5.old.

⁵¹ Boinfo, Hírcsomag 2001/2. Hírlevél 80.

⁵² Korintus Mihályné dr. : Családi napközi szolgáltatás –BOMI Hírlevél 80,

„A családi napköziben a gyermekek koruknak és egyéniségüknek megfelelően gondoskodnak a gyermekekről, lehetőség szerint rugalmasan alkalmazkodva a szülők kéréseihez (természetesen a gyermekek érdekeinek és az adott korosztály elvárására vonatkozó szakmai elveknek megfelelően). A családi napközi a bölcsőde, az óvoda és az intézményes ellátás valamennyi funkcióját nem vállalja – sőt, jellegénél fogva nem is vállalhatja – fel (pl.: az óvoda iskola előkészítő funkcióját).”⁵³

Az ellátás a munkát vállaló szülők számára ad lehetőséget kisgyermekük ellenőrzött körülmények között történő napközbeni elhelyezésére, illetve változó időtartamú felügyeletre.

A családi napközi előnyei:

- ✓ A lakókörnyezetben bármilyen kisszámú igény kielégítésére alkalmas.
- ✓ Rugalmas szolgáltatási forma, jól tud alkalmazkodni a változó igényekhez.
- ✓ Működési engedélyhez kötött, a helyi önkormányzat felügyeletével, definiált elvárások és feltételek szerint, ellenőrzötten működik.
- ✓ Munkalehetőséget teremt.

Személyi feltételek: A családi napköziben egy fő ellátó esetén, az ellátást igénybevevő saját 14 éven aluli gyermeket is számítva 5 gyermek gondozható.

A családi napközi végezheti fogyatékos gyermekek gondozását is, ebben az esetben az engedélyezhető gyermeklétszám maximum 3 sérült gyermek. A létszám megállapításánál figyelembe kell venni, hogy egy sérült gyermek két egészséges gyermek ellátásának személyi és tárgyi feltételeit igényli.⁵⁴

A gyermeket gondozó személy a gondozási feladatokon túli feladatokra segítőt alkalmaz, akkor az ellátottak száma 7 gyermek.

Segítők alkalmazása esetén sem haladhatja meg a 10 főt a maximum gyereklétszám.

Törvényi, rendeleti szabályozás – a szociális ellátásokról szóló, 1993. évi III. törvényben jelent meg, majd a gyermekek védelméről és gyámügyi igazgatásról szóló törvény hatálya alá került 1997-ben – lehetővé teszi, hogy arra vállalkozó személy, működési engedélyt kapjon.

Tehát a törvényi háttér már 1993-tól meg volt.

⁵³ lemezen lévő anyag: A CSANA működésének feltételei –Módszertani levél tervezet, NCSSZI 2003

⁵⁴ Ua.

II. 5.2. Előzmények

A kilencvenes évek elejére világossá válik, a meglevő intézményrendszer nem tudja ellátni, mindazokat a feladatokat, amelyek a családok és gyermekeihez való jobb igazodás megkíván, valamint a bölcsődei férőhelyek számának drasztikus csökkentése, mely elsősorban a kistélepüléseket érintette drámaian. Feladta a feladatott, hogy ezen ellátási formával valamit kezdeni kell. A kisebb településeken a fenntartó önkormányzatok költségcsökkentés szempontjából sorra megszüntetik bölcsődéiket, de a nagyobb településeken, a fővárosban is megszokott tényré válik, hogy az egyes férőhelyekre várólisták keletkeznek.

„A Bölcsődék Országos Módszertani Intézetének vezetésével 1993-ban munkacsoport alakult, melynek tagjai felvállalták, hogy kidolgoznak egy modellt külföldi példák és tapasztalatok alapján, valamint megpróbálják meghatározni, milyen lehet egy ilyen ellátási forma a magyarországi viszonyok közt. A külföldön kialakult napközbeni kisgyermek ellátási rendszerek mind sokszínűbbek és rugalmasabbak voltak a szolgáltatások tekintetében. Prognosztizálható volt tehát, hogy nálunk is létrejönnek majd különféle szolgáltatások. Úgy gondoltuk jobb, ha megpróbálunk egy olyan szabályozást kialakítani, amely az elejétől kezdve biztosítja, hogy az újonnan létrejövő kezdeményezések már jó színvonalon tudjanak indulni és a feladatra vállalkozók munkáját szakmaként lehessen bevezetni.”⁵⁵

A Népjóléti Minisztérium XIV. Család és Gyermekvédelmi Főosztálya a Bölcsődék Országos Módszertani Intézete vezetésével, a Csecsemőotthonok Pikler Emmi Országos Intézete és a Népjóléti Minisztérium szakembereiből álló munkacsoport kidolgozta a családi napközi engedélyezéséhez és működtetéséhez javasolt kritériumokat és elvárásokat.

A modell-kísérlethez, a gyakorlati megvalósításhoz partnerséget Kiskunhalas város önkormányzata vállalta, aminek a célja az elképzelések kipróbálása volt.

II.5.3. Modellkísérlet és a tapasztalatok

⁵⁵ Korintus Mihályné dr. Családi napközi szolgáltatás, Megélhetést biztosító családi szolgáltatások esélyei a gyermekjóléti alapellátásban-című konferencia előadás anyaga, BOMINFÓ, Hírcsomag 2001/2 Hírlevél 80.

„Kemény világban élünk, ahol mindenért egyre jobban meg kell dolgozni. Egyet azonban nem engedhetünk meg: azt, hogy a létért való küzdelemben gyermekeink áldozatokká váljanak.

A nehéz időszakok nehéz döntései néha jó megoldásokhoz vezetnek. A „szükség törvényt bont” alapján vállalkoztunk egy másfajta ellátási forma kipróbálására, bevezetésére. Nem ment könnyen, nem ment félreértések és félelmek nélkül, miközben egy pillanatra sem tudtunk elszakadni a csöppségek gondoskodást, szeretet kérő tekintetétől.

Mára már bebizonyosodott: jól döntöttünk. Egyetlen gyermek sem nélkülözi városunkban a szeretetteljes gondoskodást, mellyel a gyermekek és a szülők egyaránt elégedettek.”

/Tóth Zoltán Kiskunhalas város polgármestere/⁵⁶

Kiskunhalas polgármestere felvállalta, és melléállt az új kezdeményezés támogatásához.
1996: Kiskunhalas, 30 961 fős alföldi város, gyermekkorú lakosságának összetétele:

- bölcsődéskorú 1125 fő
- óvodáskorú 1229 fő
- általános iskolás 3736 fő

Működő bölcsődék száma:	2	férőhelyszám:	80 fő
Óvodák száma:	9	férőhelyszám:	1077 fő
Működő iskolai napközi:	7	férőhelyszám:	1405 fő
Működő családi napközi:	5	férőhelyszám:	25-30 fő ⁵⁷

A modell-kísérlet beindítása előtt igényfelmérést végzett az ellátási forma bevezetése iránt az érintett csoport, szülők körében. Felmérés történt a településen van-e az ellátás területén olyan személy, aki, akik szívesen vállalkoznának családi napközi beindítására, működtetésére.

Kérdőívek kiértékelése után bebizonyosodott, hogy valóban is jelentkezett az igény az új ellátási formára.

⁵⁶ Piegelné Dr. Csényi Magdolna: Családi Napközi, A kisgyermek napközbeni ellátásának új formája az önkormányzatok szemszögéből, Bölcsődék Országos Módszertani Intézete, 1996.

⁵⁷ Piegelné Dr. Csényi Magdolna: CSANA, A kisgyermek napközbeni ellátásának új formája az önkormányzatok szemszögéből, BOMI, 1996

Majd beindult a munka: az önkormányzat tájékoztatót szervezett, a támogatóellenőrző szakembereket kérte fel? Ezen szakemberek feladatai közé tartozott a vállalkozók felkészítése a tanfolyamon és az engedélyeztetési folyamat, illetve a későbbiek folyamán a rendszeres látogatása a családi napközikbe, visszajelez az önkormányzat felé.

Működési engedély a 13. számú mellékletben.

A modell-kísérletben résztvevő családi napközik közül kettő bérelt lakásban kezdte el a tevékenységet, három családi napköziben a vállalkozó alkalmaz segítő családtagot, így lehetősége van az ellátott gyermekek számának növelésére. A város különböző pontjain helyezkednek el ezek a családi napközik kényelmes kertes családi házakban.

A fogadatásuk nagyon pozitív volt, sokan érdeklődtek iránta, a gyakorlat azt is mutatta, hogy az a szülő, aki bölcsődés korú gyermekénél pozitívan értékelte a családi napközi rugalmasságát, megbízhatóságát, sajátos családi jellegét, az később is az óvodáskorba lépésnél is ragaszkodni kívánt ehhez az ellátási formához. A vállalkozók mindegyike a feladatvállalásra érett, kiegyensúlyozott, nyugodt személyiségként, felelősen végezték a rájuk bízott gyermekek mindennapi ellátását. Általában neveltek saját gyermeket, vannak köztük, akik gyermekgondozás-nevelés területén képzett szakemberek.

„Az önkormányzat, mint hiánypótló ellátást vezetett be a családi napköziket, ezzel kiváltva 25-30 bölcsődei férőhelyet. Az eddigi tapasztalatok ismeretében feltételezhető, hogy ezzel az ellátási formával csökkenthető az óvodai zsúfoltság is. A családi napközik gondozhatják az óvodáskorosztály azon részét, akiknél még nem kötelező az óvodai ellátás igénybevétele, és vállalhatják az általános iskolások tanítás utáni felügyeletét. Mindezekkel az önkormányzat választható lehetőséget biztosít az intézmények mellett a szülőknek.”⁵⁸

„A családi napközi tevékenysége összekapcsolható a gyermekjóléti alapellátás más jellegű segítő formájával, a helyettes szülői tevékenységgel. Ennek keretében a segítő család a hirtelen krízishelyzetbe került gyermeket átmeneti időre teljes körű ellátás nyújtásával otthonába fogadja, majd a krízis elmúltával a saját családjába visszahelyezve őt, az átmeneti ellátást felválthatja egy napközbeni gondozás, felügyelet a gyermekek számára már megszokott, jól ismert és elfogadott környezetben.”⁵⁹

⁵⁸ Piegelné Dr. Csényi Magdolna: CSANA A kisgyermek napközbeni ellátásának új formája az önkormányzatok szemszögéből, BOMI, 1996.

⁵⁹ Lemezről: A CSANA működésének feltételei- Módszertani levél tervezet, NCSSZI, 2003.

II.5.4. Interjúk

I Interjú dr. Mátay Katalinnal - Egészségügyi Minisztérium - 2002. novembere

Kezdetekről kérdeztem a szakembert, mikor, hol bukkant fel először a családi napközi, mint ellátási forma, annak bevezetése, kipróbálása, és terjesztése hazánkban.

„1993 a Bölcsődék Országos Módszertani Központjában szakemberekből összeálló lelkes csapat elhatározza, hogy megismeri a külföldön működő idehaza még ismeretlen gyermekeknek szánt ellátási formát az úgynevezett családi napközit. A bölcsődék bezárásával a változások érzékelésével világossá vált számunkra, hogy a meglévő intézményrendszer nem tudja ellátni azokat a feladatokat, amelyeket a családok elvárnak. Tudtunk a külföldön kialakult napközbeni kisgyermek ellátási rendszerek sokszínűségéről és a rugalmasságukról a szolgáltatások tekintetében.

Elkezdtünk azon dolgozni mind tettekben, mind elméletben hogyan segítsünk a hazai ellátási rendszer adta szolgáltatásokkal a családok életének mindennapjainak a megoldásában. A családi napközi az önkormányzat szemszögéből is kedvező, mert ki tud váltani az óvodás, illetve bölcsődés korosztályból több olyan gyermeket, akit az önkormányzatnak el kellene látnia, de nincs a településen intézmény, vagy férőhely. A családi napközi egy más típusú ellátás, nem kívánja átvenni az intézmények helyét. A tapasztalatok azt mutatják minden nehézség ellenére, aki belevág az, ki is tart mellette. Minimum feltételek kézirat formájában, engedélyezés előtt- állandó szakmai egyeztetés, kapcsolat az Állami Népegészségügyi és Tisztiorvosi Szolgálattal.

Olyan szigorúak a feltételek, mint egy intézmény esetében, de az ellátottak érdekében ez előírás.

2000 óta kötelező a vállalkozóknak egy 40 órás tanfolyamot elvégezni a vállalkozás beindítása előtt, a visszajelzések alapján főleg a vállalkozási ismeretek nagyon fontosak, mivel abban nincs a vállalkozók között tapasztalat, de a többi ismeretre is szükség van. A vállalkozók is munkához juthatnak, főleg a kisebb településeken, akár

időszakosan is mivel a kisebb településeken van olyan munka, amit csak időszakosan végeznek a szülők és akkor van szükségük a kicsi gyermek ellátására, felügyeletére.

Beszélggettünk arról is, hogy úgy érzem, kevésbé van a köztudatban ez az ellátási forma, mi lehet ennek az oka.

Az interjú alanyom beszélt a propagálásról a megyében (Fejér megye) óriás plakáton is hirdetésre került, helyi újságokban, védőnői szolgálaton keresztül, mégis kevés-.

„Azon emberek, akik ezen a területen dolgoznak, kevésbé mernek vállalkozásba belevágni, főleg szociális vállalkozásba.. Szigorúak a feltételek a beindításhoz, nehezen megy az engedélyeztetés, van egy bizonyos bürokratikus útja, mely remélem az idő folyamán pergőbbé válik.”

II. *Interjú Vokony Évával- szakmai referens*

Nemzeti Család- és Szociálpolitikai Intézet

2003. január

Tanfolyamok tervezése szervezése, lebonyolítása. A már működő családi napközikkal történő szakmai kapcsolattartásról, tapasztalatokról, az országos lefedettségről kérdeztem.

Közlemény.....a tanfolyamról 14. számú melléklet.

A családi napközi felkészítő tanfolyamot szervezők a következők:

- Csemete Alapítvány, - Székesfehérvár
- Piegelné Dr. Csényi Magdolna, -Kiskunhalas
- Algyő Község Önkormányzata, Gyermekjóléti és Családsegítő Szolgálat
- Kék Madár Alapítvány
- Fehérkereszt Gyermekvédő Alapítvány
- Héra Családsegítő Szolgálat és Bóbita Családi Napközi – Debrecen

„A tanfolyamra jelentkezők régióként történő tanfolyam beosztását és szervezését az oktatók kijelölését Nemzeti Család- és Szociálpolitikai Intézet Képzési Központja –

Salgótarján- végzi a Nemzeti Család-és Szociálpolitikai Intézet Módszertani Központja, Budapest véleményezi és adja ki az engedélyeket.

A felnőtt oktatási törvény alapján csak az az Intézmény végezhet oktatást, amely akkreditáltatta az intézményt, a NCSSZI Képzési központjánál ez megtörtént, az alapítványok még előtt áll a feladat, hogy elfogadtassák az oktatást, mely anyagi nehézségeket vett ki rájuk.”

A 15. számú mellékletben a családi napközi képzéseinek 2001-2003. adatai találhatók.

A gyermekek védelméről és a gyámügyi igazgatásról szóló 1997.évi XXXI. törvény módosítása

95.§ A Gyvt 1997. évi XXXI. törvény 148.§-ának (5)-(6) bekezdése helyébe a következő rendelkezés lép.

„(5) Gyermekekétkeztetés esetén a gyermek és a tanuló nappali rendszerű oktatásban történő részvételéig

a) a rendszeres gyermekvédelmi támogatásban részesülő gyermek és tanuló után az intézményi térítési díj 50%-át,

(6) Az (5) bekezdés a) pontjában meghatározott óvodás gyermek után az intézményi térítési díj további 50%-át kedvezményként kell biztosítani .”

Részletes szabályozás a 16. számú mellékletben..

Nagyon pozitív szociálpolitikai intézkedés a szegényebb családok életének segítése azáltal, hogy az étkeztetése az intézményben térítésmentes azon gyermekek részére, akik rendszeres gyermekvédelmi támogatásban részesülnek. A célzott támogatás azon családoknál jelentkezik, akik már egy támogatásra jogosultak alacsony jövedelmük alapján. A gyermek étkeztetésének nagyobb részét átvállalja az intézmény a családtól, így biztosan hozzájut rendszeresen jó minőségű, tápláló, meleg ételhez, gyümölcshöz, amely az egészséges fejlődéséhez elengedhetetlen.

A törvény szövegi megfogalmazásban az „óvodás gyermek” a kedvezményezett, a bölcsődés és a családi napközit igénybe vevő gyermek és családja nem jut hozzá a juttatáshoz.

Beszélgettünk a normatíváról - a következő évi költségvetésről -, amely a 2002/163sz. Magyar Közlöny 28.§.-ban intézménytípusokra osztva megtalálható. Mennyire alkalmas

a tényleges finanszírozásra az összeg? A támogatás összege a többi intézménytípustól elmarad.

Magyar Közlöny 163, szám: (Bp. 2002. december 26., csütörtök) 2002: LXII.tv. A Magyar Köztársaság 2003. évi költségvetéséről:

„17. Gyermek napközbeni ellátása

a) Bölcsődei ellátás Fajlagos összeg: 361 000 forint/ellátott...

b) Családi napközi ellátás Fajlagos összeg: 100 000 forint/ellátott...

19. Óvodai nevelés Fajlagos összeg: 182 000 forint/gyermek...”

A családi napközi felkészítő tanfolyam a már korábban említett rendeletek alapján (2001. évi CI. törvény, 91/2002.(IV.26.) Korm. rendelet és a 7/2002(XII.6.) FMM) történik. A családi napközi felkészítő tanfolyam minisztériumi engedélyszámmal rendelkező képzés és a NCSSZI Képzési Központja, mint Intézet akkreditáltatta magát – viszont az alapítványok és más szervezetek, melyek szintén szervezik a tanfolyamokon a képzéseket, még nem rendelkeznek a felnőtt képzésben akkreditációval.

„Pályázási lehetőségek – csak a kialakításra, a működés beindítására van pályázati kiírás, a további működtetéshez támogatás elnyerésére nincs lehetőség.

Az idén - 2003-ban - elkészült egy javaslat, melyet a szakemberek az Országgyűlés elé terjesztettek a normatíva lekérésének egyszerűbbé tételét megcélózva. A javaslat lényege, hogy a normatíva központilag lekérhető, az önkormányzat hozzájárulása nélkül is megszerezhető legyen. Van olyan negatív tapasztalat is kis településen, hogy az önkormányzat hátráltatja a hozzájutást a normatívához, ugyanakkor nincs saját intézményi ellátottsága. Nem egyedüli jelenség ez az újításoktól idegenkedő, elutasító hozzáállás, ami főleg emberi tényezőkön múlik”.

Ezen kíván az NCSSZI (jogszabály módosításra történő javaslattevővel) segíteni egy egyszerűbb finanszírozási megoldást preferálva.

„Azzal, hogy megadjuk a felelősségvállalás szabadságát valakinek, olyan energiákat szabadítunk fel, amelyek egyébként rejtve maradnak.”

III. *Intézménylátogatás, interjú az intézmény működtetőjével:*

Budapest, II. kerület Patakkegy út – 2003. február.

1999-ben családi napközinek induló jelenleg magánbölcsődeként működő intézmény Budapest szinte a közigazgatás határán épült új típusú zöld övezeti lakóparkban található, ahol egy háromszintes épületben egy külön szint van kialakítva gyermekek részére nagyon kellemes, tagolt barátságos környezetben. A játszó helységben külön kuckók, sarkok vannak kialakítva, ahonnan azonnali kijutási lehetőség nyílik a szabadba a gyermekeknek kialakított udvarra. Szinteltolással, de ebben a légtérben vannak az étkezéshez alkalmas gyermekasztalok, székek.

Külön helység áll a kicsik rendelkezésére fektetőként, amelyet tornateremnek is használnak, nagyobb hempergős, mozgásos játékokra is lehetőséget nyújtva. Mellette található a konyha és a mosdóhelység egy-egy közlekedő folyosóval elválasztva.

1999 novemberi induláskor a működtető egy gyermekkel indult- a saját két gyermeke mellett-, nagyon sok segítséget kapott a kerületi módszertani bölcsődevezetőtől, az önkormányzat szociális és ágazati ügyintézőitől: így nagyon gyorsan, pergően indult a működtetés engedélyeztetése, a vállalkozás tényleges beindítása.

Az elsődleges információ az Anyák Lapja újság hirdetése révén került az interjúalanyom figyelmébe. A saját gyermeke allergiás betegsége miatt a gyermeket nem lehetett közösségbe vinni, így otthon teremti meg neki a közösséget. Férjével is elvégezteti a tanfolyamot, hogy ő is megismerje, és közösen belevágnak a családi vállalkozásba. Egy idősebb segítő gondozónővel indul, saját maga a működtető végzi a gyermekek étkeztetését, ételek, táplálékuk elkészítését. Gyorsan terjedt a családi napközi híre a közvetlen környezetben. Következő év elején 2-3 gyermek, majd tavasszal, májusban már 10-12 gyermek jár a gyermekintézménybe.

2001 júniusában -a következő év -az ÁNTSZ engedélye után átalakul az intézmény bölcsődévé, két szakember felvételével.

-Miért vált a családi napközi inkább magánbölcsődévé – Mit jelent a változtatás az intézmény formájában, kérdésemre a működtető a következő válaszokat adta: mindig nagyobb lett volna az igény, mint amennyit a családi napközi működtetési szabályozása megengedett, a másik és nagyobb ok a finanszírozásé. Nagyobb a támogatás lehetősége

a működtetéshez, gördülékenyebb a támogatáshoz való hozzájutás, könnyebb pályázni, sőt családi napközik nem is pályázhatnak, és a szakmai fejlődés, szinten tartás is sokkal könnyebb intézményként, mint a családi napközi formát működtetve. Az indokok között szerepel a hétvévenkénti szakmai megújulásnak, fejlődésnek a lehetősége, amit törvény is előír és a finanszírozás e téren is jobban kedvez a bölcsődei ellátási formának.

A közelben lévő egyházi működtetésű óvodában – nagycsaládosok óvodája – és az önkormányzati bölcsődében is szűkös a férőhely, nem tudják a gyermekintézmények a növekvő igényeknek megfelelően fogadni a gyermekeket. Csendes, külső-zöldövezeti házak, lakások jellemzik a környéket, főleg kisgyermekes családok választják lakóhelyül a főváros ezen részét. Így a családok mobilitásával a főváros e részén nem a gyerekszám csökkenése érzékelhető, ellentétben a társadalomban zajló demográfiai folyamattal.

További tervekben szerepel az intézmény bővítése, szintenként még egy-egy bölcsődei csoporttal. A család elköltözik másik ingatlanba, az egész épület magánbölcsődeként működik majd kibővítve egy óvónői státusszal és a gyerekek négy éves korig járhatnak az intézménybe. Az eredeti elképzelésben az szerepelt, hogy egy a fővároshoz közeli ingatlanon is családi napközit alakítanak ki és működtetnek, de az elgondolás végül is a helyi engedélyeztetési nehézségek miatt megváltozott. További terveikben szerepel férőhely és a feltételek kialakítása egy sérült kisgyermek elhelyezésére, fejlesztésére is, ugyanis tapasztalatokból, szakemberektől ismert, hogy a helyi módszertani bölcsődében az egy férőhelyre nyolc kisgyerek várakozik.

Ezen gyermekintézmény a helyi igényeket felismerve alakult és számos jobb módon élő család gyermekeinek az ellátását, gondozását végzi két szakképzett gondozónővel, 07.30-tól 17.30-ig a hét öt munkanapján, a nyár folyamán hat hetes időtartamú bezárással.

A működtető a családi napközi beindulását egy idősebb korú gondozónővel kezdte, és azt tapasztalta, hogy ez nagyon kedvező mind a gyermekek, mind az ő munkájuk számára. E bevált tapasztalatot fenn is tartja, egy idősebb és egy fiatalabb gondozónő látja el a gyermekeket, mintha egy édesanya és egy nagyika venné körül a kicsiket családias hangulatot biztosítva nap mint nap.

„A bölcsőde működéséhez létrehoztunk egy alapítványt is. Az alapítványokra most is van egy kiírt pályázat, mint forrásszerzési lehetőség, ezen dolgozom, pályázatot írok.

Jelenleg a gondozottak aránya: 12 férőhelyre, 20 kisgyerek van felvéve – igaz, többen nem mindennap veszik igénybe a szolgáltatást. Van olyan család például aki hetente két nap veszi igénybe a bölcsődei ellátást.

A tapasztalat azt mutatja, egyre fiatalabb kicsi gyermekek szülei jelzik igényüket, érdeklődnek az ellátás iránt: két hete szült kismama kérdezte a napokban, hogy mikor hozhatja a gyermekét az intézménybe.”

A működtető további tervei között szerepel a kicsik vízhez szoktatása uszodában, hetente egy alkalommal - amit már ki is próbáltak - egy a fővároshoz közel eső kis településen, ahol az alkalmazottak csökkent munkaképességűek.

IV. interjú, tapasztalat a tanfolyamról, képzésről a résztvevőktől

Solymáron családi napközit működtető, aki 2001-ben magánóvodává alakította át intézményét, ennek indokairól beszélgettünk, - 2003. március -

„Az én szakmai előéletem úgy alakult, hogy óvodavezető voltam mielőtt kialakítottam a családi napközit. Nagyon szigorúak a feltételek, olyannyira, mint egy intézménynél. Nagy házban alakítottam ki a családi napközit. Nagy volt a hely, a tér, akkor meg már miért ne legyen intézmény. A családi napköziben csak hét kisgyereket lehet gondozni, nevelni, én több kisgyerekhez voltam szokva. Engem érzelmileg is megviselt, hogy nagyon hamar egy év múlva elvitték a kicsiket óvodába, én szeretek tovább velük lenni, több évet. Ezen megfontolásból kiindulva határoztam el, hogy óvodává bővítem a családi napközit.”

„Igen a finanszírozás szempontjából is jobban jövök ki, mint intézmény, jobb a támogatás.”

„Visszaemlékezve a tanfolyam légkörére, nagyon kellemes, barátságos, segítőkész volt mindenki. Hihetetlen erővel, energiával dolgoztak az oktatóink, az előadók, hogy minél jobban elsajátítsuk azon ismereteket, amelyek könnyítik a mindennapjainkat. Igen jó volt a számonkérés, most látom előnyeit, hiszen korábban fogalmam sem volt a vállalkozás gazdasági, menedzseri oldaláról. Én is több következő tanfolyamra járó kollegámnak segítettem a már megszerzett tapasztalataimmal, akik egy illetve másfél évvel később indították a saját vállalkozásukat.”

Az V. interjút, egy speciális gyermekeket fogadó családi napközinek a működtetőjével készítettem.

2001/2-es BOMINFO-ban találtam egy írást Cecén működő családi napköziről, ahol Hargitai Enikő gyógypedagógus, logopédus szociális vállalkozóként működteti a CSANA-t, három autista gyermekkel foglalkozva.

Két család, a gyógypedagógus és a gondozónő együttműködése teszi lehetővé a gyermekek minél színvonalasabb és szakszerűbb fejlesztését.

Az ikrek 8 évesek – 3 illetve 4 és fél éves koruk óta járnak Enikőhöz fejlesztő foglalkozásra, a harmadik kisfiú 10 éves.

”Állapotuk miatt, illetve a speciális fejlesztő intézmények és lakhelyük távolsága miatt nem megoldható, hogy naponta iskolába járjanak. A képzési kötelezettség úgy teljesíthető, hogy a gyerekek heti 5 óra fejlesztő foglalkozást kapnak, amit a megye finanszíroz – gyermekeként 13 000 F.. Naponta a 20 km-re lévő Dégről hozza az ikerfiúkat az édesanyjuk a CSANA-ba, napközben ő főz mindannyiuknak és a másik kisfiú (Berci) családjának.”

„A CSANA 8.00 órától 14.00 óráig működik. A fiúk ennél hosszabb időt nem is tudnak együtt tölteni, elfáradnak.”⁶⁰

Fokozatosan, lassan szoktatták be őket és szépen fejlődtek, a gyógyszerelésüket is csökkenteni lehetett. Folyamatosan a gondozónő van a gyerekekkel, a gyógypedagógus hetente többször fejlesztő foglalkozásokat tart.

„Mindkét család helyzetén nagyon sokat könnyített a CSANA létrehozása. Az anyák a nap egy részében mentesülnek autista gyermekeik ellátása alól. Berci mamája munkát tudott vállalni, az ikrek mamája főz, ami szintén egy más jellegű munka és érzelmileg tehermentesíti.”⁶¹

„Gondot jelent, hogy mivel a CSANA nem intézmény, a fogyatékos gyerekek után járó kiegészítő normatívát nem kaphatják meg. Amennyiben erre lenne lehetőség, még egy gondozónőt tudnának alkalmazni és a gyermeklétszám bővíthető lenne 1-2 fővel. Létrehoztak egy egyesületet, ami közhasznú: „Sárbogárdon és környékén élő autista gyermekekért”. Az önkormányzat nem támogatja a vállalkozást.”⁶²

⁶⁰ Rózsa Judit: CSANA látogatás, Bominfó Hírcsomag 2001/2. Gyorsinfó 51.

⁶¹ Ua.

⁶² Rózsa Judit: CSANA látogatás. BOMINFÓ, Hírcsomag 2001/2. Gyorsinfo 51.

Nagyon felkeltette érdeklődésemet a cikk, a folytatásról, a jelenlegi helyzetről és a nehézségekről kérdeztem a működtetőt:

Ugyanazon kisgyerekeket fejlesztik és látják el a családi napköziben, mint 2001 év elején az induláskor. *„Időközben bővült a nyitva tartás időtartama 07.30-tól 14,30-ig is nyitva vagyunk, az igénynek, a szülők kérésének megfelelően.”* Azóta pályáztak is és sikerült lecserélni a berendezést, a tárgyi feltételeket bővíteni.

„Igen sajnos nem nagyon van lehetőség pályázni bővítésre, pedig az általunk gondozott gyermekek speciális helyzetükből adódóan sokkal hamarabb leamortizálják az eszközöket. Igen szép eredményeket érünk el a gyermekek fejlesztésében, van egyszerűsített számítógépünk is, amit a napköziben nagyon szívesen használnak.”

„Az önkormányzat és semmilyen más szervezet nem támogat bennünket - étkezési támogatást és a normatívát kapjuk meg -, most folyik az önkormányzattal egy jogi szabályozási szakaszban lévő szerződéskötés, mivel a képviselő testület úgy döntött, hogy támogatja a napközi tevékenységét.”

„Egy szociális területen dolgozó ismerősömtől hallottam a családi napközi ellátási formáról. Mikor a gyerekek fejlesztésére, mint megoldandó probléma kerestem a lehetőséget, segédkezett a jogszabályok megkeresésébe, és én már eléggé felkészülten vágtam bele a képzésbe, a tanfolyamba.

Kellemes, segítő légkörű tanfolyamra emlékszem vissza. Sokan képzettek és végzettek voltunk a pedagógia, gyermeknevelés területén, így inkább nekem a dokumentáláshoz, a vállalkozás leadminisztrálásában nyújtott segítséget.”

„Most jutottunk el oda, hogy még egy kisgyerek felvételével bővítenénk a napközit, de még csak az elképzeléseknél járunk.”

„Szerintem a családi napközi nagy előnye az, hogy olcsó, sokkal olcsóbb, mint egy intézmény kialakítása. Mi ugyanazon a helyen - az egyik kisfiú és szülei családi házának az alsó szintjén - vagyunk, mint beinduláskor és az említett cikk megírásakor.”

Részlet a Csemete Alapítvány családi napközi felkészítő tanfolyamon a *Családi Napközi mint karrier, avagy a CSANA emberi tényezői* címmel írt záró dolgozatról, készítette Miklós Katalin:

„...Az első és legfontosabb kérdés: MIÉRT akarunk Családi napközit? Menedzsment tréningeken tanítják, hogy döntés meghozatala előtt írjuk fel a mellette és az ellene szóló érveket, majd vessük ezeket össze. Esetünkben a mellette szólók lesznek

motivációink és sikerélményeink forrásai, az ellene szólók pedig az akadályok, amelyeket le kell győznünk. Természetesen őszintének kell lennünk magunkhoz. Ne becsüljük alá a nehézségeket, mert a családi napközi üzemeltetése rendkívül komplex és nehéz feladat, kihívás, ugyanakkor hihetetlen szakmai és emberi kielégülést rejt magában, hiszen az ember – a nő – szinte a végtelenségig kiélheti az első és legfontosabb ösztönét, az anyaságot..... Ne féljünk sokakkal beszélni az ötletéről. Legelsősorban is saját családdunkkal, hiszen a vállalkozás nagy változást hozhat az egész család életében, főleg, ha a saját otthonunkban rendezzük azt be. Remélhetőleg pozitív lesz a változás, ami azt jelenti, hogy a család nem úgy éli meg, mint egy meghosszabbított GYES-t, hanem valódi összefogást, közös feladatvállalást hoz majd. ...Az indításhoz mindenekelőtt vállalkozó kedv, kezdeményezőkézség, de ugyanakkor nagy kitartás, és sok-sok türelem is szükséges. Amennyiben a vállalkozó saját otthonában rendezi be a napközit, úgy az ott lakókkal, és természetesen önmagával kell dűlőre jutnia. Amennyiben más helyiségben, úgy esetleg a tulajdonossal vagy a bérbeadóval. Ez utóbbi esetben ugyan nem kell a nap 24 órájában szembenéznünk a vállalkozásunk tárgyi valóságával, viszont az üzleti terv kiszámításánál jelentős tételt jelent majd a plusz ingatlan fenntartása, bérlese, stb.”

Észrevételeim az interjúk kapcsán: úgy tapasztaltam azok a lelkes, valami plusszal megáldott emberek üzemeltetnek családi napközit, akik nyitottak a világra, valami többet akarnak és belső késztetésből teszik is. Van gyermek gondozással-neveléssel kapcsolatos jártasságuk, tapasztalatuk, képzettségük. Ezen alapokról indulva vágnak bele a tanfolyam elvégzésébe és a vállalkozás beindításába.

II.5.5. Az ország jelenlegi lefedettsége ezen új ellátási formával, a családi napközivel

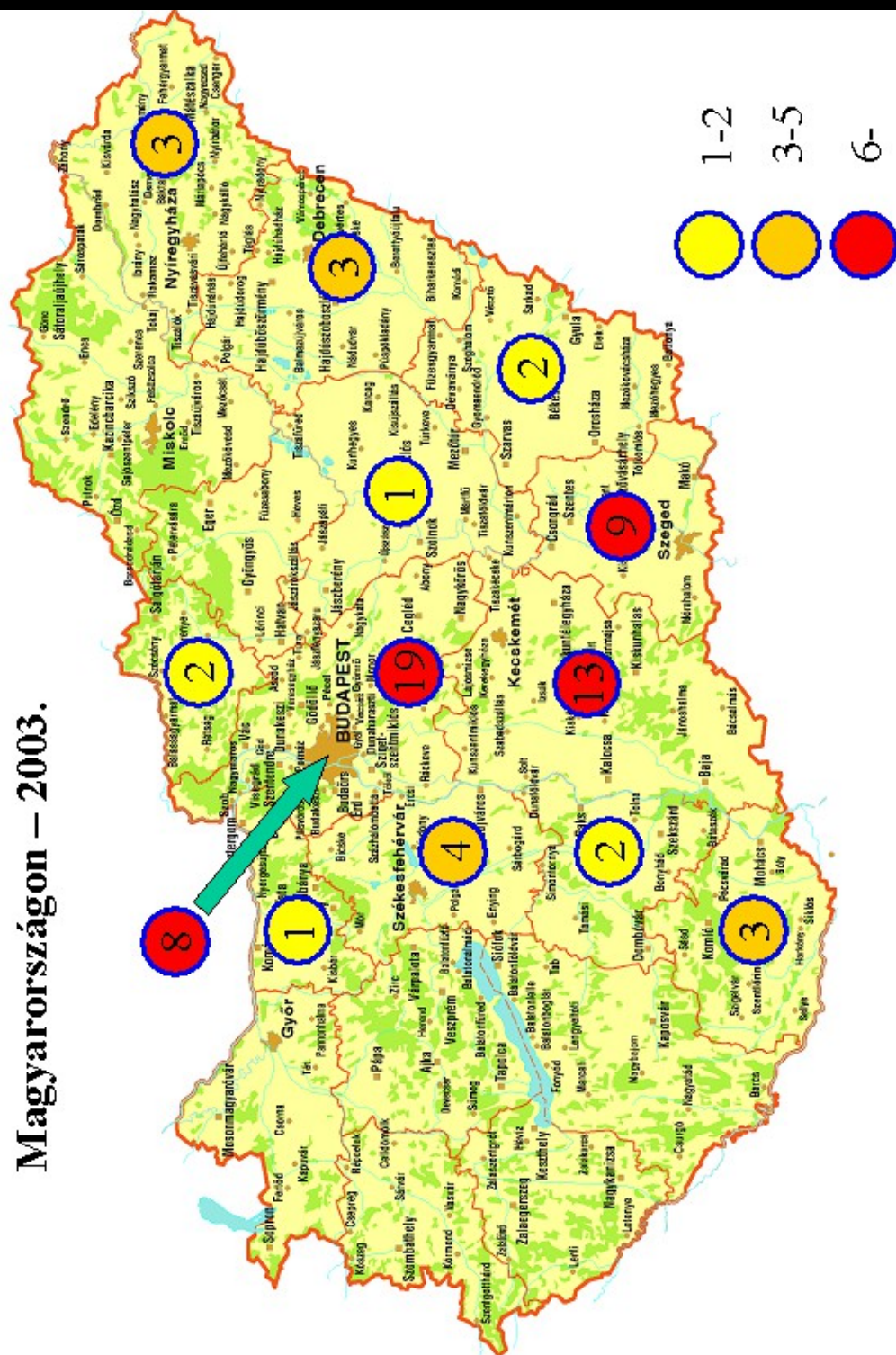
2002-ben 53 CSANA működött, 2003-ban ez a szám 70-re növekedett.

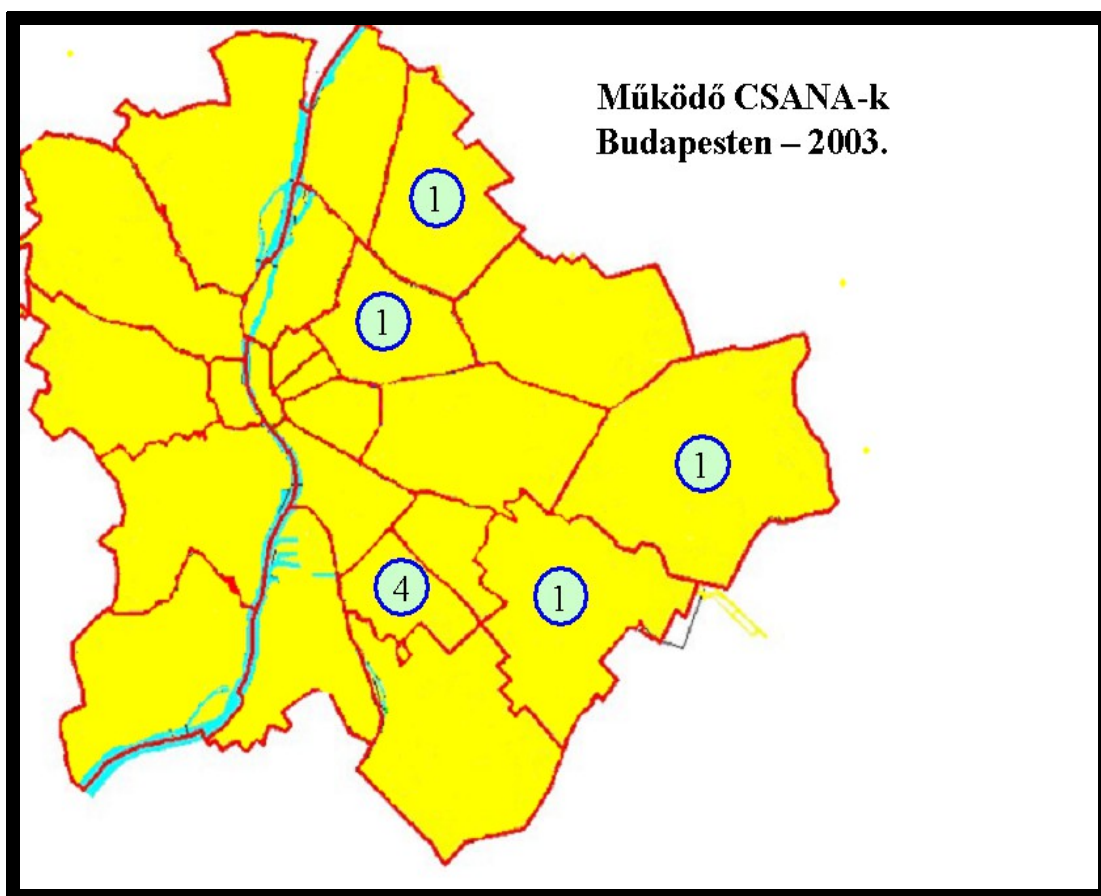
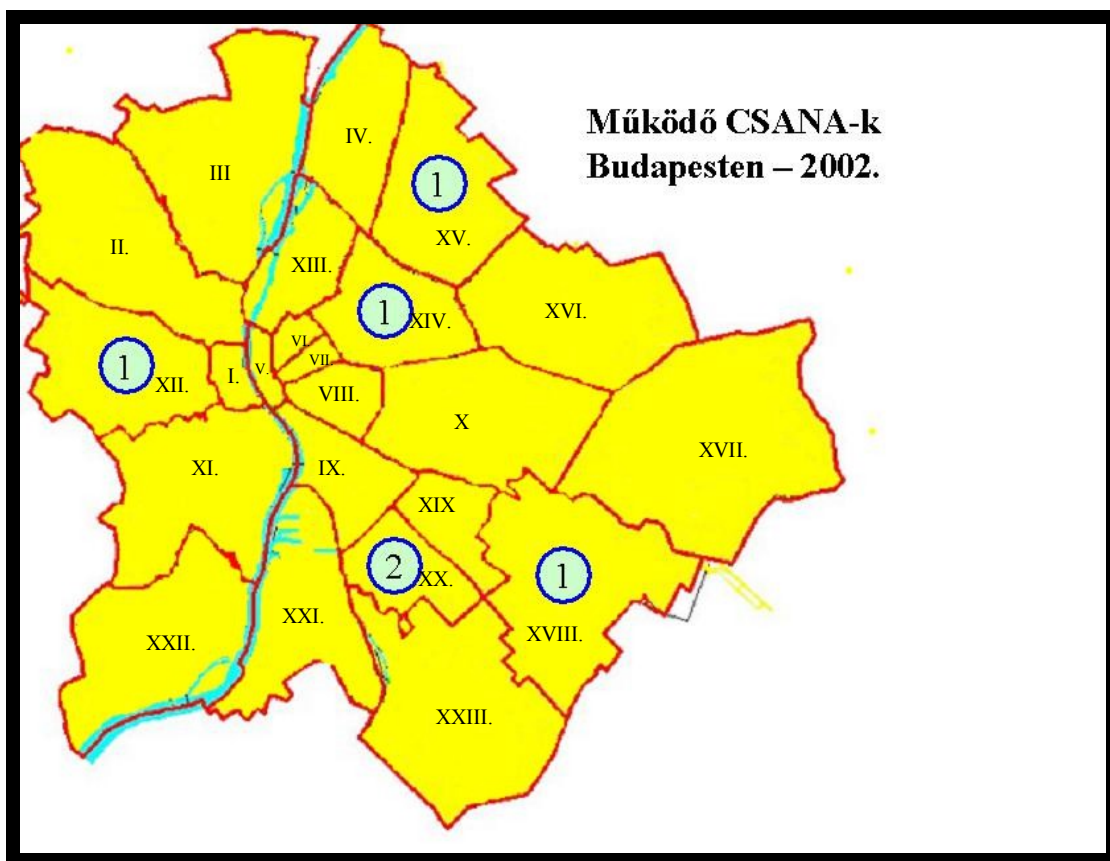
A következő térképeken a színes korongokban a számok az egyes megyékben, a fővárosban, illetve lebontva Budapest kerületeiben működő családi napközi szolgáltatások darabszámát jelölik.

Magyarországon 2002.

1-2
3-5
6-

Működő CSANA-k Magyarországon – 2003.

2003. márciusi adatok alapján 70 családi napköziről van a Nemzeti Család- és Szociálpolitikai Intézetnek információja: 61 működik és 9-nek az engedélye folyamatban van.

2003. márciusában az I. félévi Családi Napközi Találkozón megalakult az érdekvédelmi képviselő 43 fővel.

A találkozón megfogalmazódott a továbbképzés lehetősége, mint igény a 40 órás alap felkészítő tanfolyam mellett, ahol több ismeretet szeretnének megtudni a gyermekekről főleg pszichológiai, pedagógiai ismeretek révén.

II. 6. Trendek az Európai Unióban a kisgyermekellátásban

1. „Nagy-Britanniában a munkáspárti kormány egyik fő céljának tekinti a gyermekszegénység teljes megszüntetését, ami 1980. és 1995. között 300%-kal növekedett. Jelenleg is nagy a munkanélküli családok aránya (azoké, ahol egyik felnőtt sem dolgozik) és az egyszülős családok aránya (25%). Az egyedülálló anyák közt sokkal kisebb az aránya azoknak, akik dolgoznak, mint a házasságban, partneri kapcsolatban élők közt.”⁶³

A kormány intézkedései a gyermekes családok tagjainak nagyobb arányú munkavállalását célozzák meg. Kidolgozta a Nemzeti Gyermekellátási Stratégiát (National Childcare Strategy) aminek a célja 2004-re 1 millióval több férőhely létesítése a gyermekellátásban egészen 14 éves korig. Nagyban épít a nem állami szereplőkre, illetve adókedvezményt vezet be annak érdekében, hogy az alacsony és közepes jövedelműek az adón keresztül is támogatáshoz juthassanak.

Biztos Kezdet (Sure Start) programmal a hátrányos területen élő családok kicsi gyermekeit támogatja. Szomszédsági Bölcsőde/Óvoda Kezdeményezés (Neighbourhood Nurseries Initiatives) beindítására intézkedett. A pénzügyi támogatások körét bővítette a gyermekes családok részére, különösen az alacsony jövedelműek körében. A gyermekgondozási szabadsághoz való jog bevezetése is a kormány politikai üzenete dolgozó szülők támogatására.

2. Az OECD vizsgálat: Thematic Review of Early Childhood Education and Care (ECEC) Policy – tematikus vizsgálat a kisgyermeknevelés és ellátás helyzetéről

⁶³ Koritus Mihályné dr.: Gyermekes családok segítésének módjai Nagy-Britanniában BOMINFO,

Az OECD 1998. és 2000. között átfogó vizsgálatot végzett a kisgyermekellátás és nevelés helyzetéről 12 országban. A résztvevő országok: Ausztrália, Belgium, Csehország, Dánia, Finnország, Olaszország, Hollandia, Norvégia, Portugália, Svédország, Egyesült Államok voltak.

„Célja nemzetközi adatok információk összegyűjtése volt, annak érdekében, hogy javítani lehessen a kisgyermeknevelésre, ellátásra, a gyermekek tanulásra irányuló politika tervezését és megvalósítását. A vizsgálat során tanulmányozták:

- ❖ az adott országok főbb politikai megfontolásait, a törvényi, rendeleti szabályozást és a kisgyermekellátás helyzetét, társadalmi környezetét;
- ❖ a kormányok, önkormányzatok, nonprofit szervezetek és más szociális partnerek szerepét, valamint az intézményi erőforrásokat;
- ❖ az egyes országokban tapasztalható különböző megközelítések hatásait és hatékonyságát”⁶⁴

A vizsgálat tanulságai alapján a kisgyermekneveléssel és ellátással kapcsolatos politika több kulcsfontosságú elemét határozták meg, amelyek a jó színvonalú ellátáshoz való hozzájutás esélyeinek egyenlőségét teremti meg: a politika kialakításának és megvalósításának szisztematikus és integrált megközelítése; erős és egyenlőségen alapuló partneri kapcsolat az oktatási rendszerrel; az ellátások kiterjesztése hogy mindenki igénybe vehesse azokat, különösen a speciális ellátást/támogatást igénylő gyermekek; jelentős állami támogatás az ellátásokban és az infrastruktúrában; együttműködésen alapuló minőségbiztosítás és fejlesztés; megfelelő képzés és munkafeltételek a dolgozók részére az ellátások minden formájában; gondos és szisztematikus figyelem a monitorozásra és az adatgyűjtésre; stabil és hosszú távú kutatási és értékelési program.

III. Befejezés

⁶⁴ Korintus Mihályné: Az OECD- országok kisgyermekneveléssel és –ellátással kapcsolatos politikája, Új pedagógiai szemle, 2002 december, 117.old.

Dolgozatomban bemutattam a napközbeni kisgyermekellátás intézményrendszerét, annak átalakulási, fejlődési folyamatát. A múltban történt jelentősebb változások követésével igyekeztem megérthetővé tenni a terület jelenlegi helyzetét.

A kor adta gazdasági-, munkaerőpiaci-, társadalmi változások és elvárások a család mindennapjaira és életére jelentős befolyással bírnak. Anyagias világunkban a család fenntartása szempontjából is elsődlegessé vált a finansziális alapok biztosítása. A kiilleszkedés ellen hat, ha két forrásból származik a család jövedelme. Ez egyrészt lehetővé teszi az egyik kereső szülő alacsonyabb keresetéből származó problémák ellensúlyozását, másrészt az egyik leghatásosabb fegyver a gyermekszegénységgel s a már gyermekkorban elkezdődő kiilleszkedéssel szemben. Ezt az érvet kitűnően illusztrálja az a tény, hogy a kétkeresős családoknak a szegénységi kockázata sokkal kisebb, mint amelyeket csak egy kereső tart el.

Megítélésem szerint a foglalkoztatási- és szociálpolitika akkor működik eredményesen, ha a családok keresőképes tagjai a lehetőségek kellően széles skálája alapján, igényük szerint hozhatnak döntést munkavállalásuk és ezzel párhuzamosan a gyermekeik nevelését támogató intézményrendszer igénybevétele vonatkozásában. A meglévő intézményrendszer szolgáltató jellegének folyamatos fejlesztésén, a családok igényeihez való igazodásán túl e cél irányába történő elmozdulás a családi napköziknek, mint egy újabb választási lehetőségnek a kialakulása, megindult elterjedése.

Az Európai Unióhoz való csatlakozás reményeim szerint lendületet ad a további fejlődésnek, lehetőségeket biztosítva úgy a meglévő intézményrendszer fejlesztésének, mint a CSANA és ahhoz hasonló újabb, vállalkozási alapon működő ellátási formák kialakulásának.

További kutatásra érdemes témának tartom a családi napközik alapításának, üzemeltetésének gyakorlatban jelentkező problémáit, nehézségeit, valamint ezek megoldási lehetőségeit, illetve a CSANA-t igénybevevő szülő tapasztalatait, benyomásait. Egy másik kutatási téma lehet – különösen a nők esetében – a részmunkaidős foglalkoztatás várható terjedése és az ehhez való igazodásra képes gyermekellátási szolgáltatások megjelenésének kérdésköre is.

M E L L É K L E T

1. Számú melléklet

Gyermei jogok

1997. évi XXXI törvény értelmében:

6.§. (1) A gyermeknek joga van a testi, értelmi érzelmi és erkölcsi fejlődését, jólétét biztosító saját családi környezetben történő nevelkedéshez.

(2) A gyermeknek joga van ahhoz, hogy segítséget kapjon a családjában történő nevelkedéshez személyiségének kibontakozásához, a társadalomba való beilleszkedéshez, valamint önálló életvitelének megteremtéséhez.

(3) A fogyatékos, tartósan beteg gyermeknek joga van a fejlődését és személyisége kibontakozását segítő különleges eljárásokra.

(4) A gyermeknek joga van ahhoz, hogy fejlődésére ártalmas környezeti és társadalmi hatások, valamint az egészségére káros szerek ellen védelemben részesüljön.

(5) A gyermeknek joga van emberi méltósága tiszteletben tartásához, a bántalmazással – fizikai, szexuális vagy lelki erőszakkal –, az elhanyagolással és az információs ártalommal szembeni védelemhez.

7.§. (1) A gyermek szüleitől vagy hozzátartozóitól csak saját érdekében, törvényben meghatározott esetekben és módon választható el. A gyermeket kizárólag anyagi okból fennálló veszélyeztetettség miatt nem szabad családjától elválasztani.

(2) A gyermeknek joga van – örökbefogadó családban vagy más, családot pótló ellátás formájában – a szülői vagy más hozzátartozói gondoskodást helyettesítő védelemhez.

(3) A gyermek helyettesítő védelme során tiszteletben kell tartani lelkiismereti és vallásszabadságát, továbbá figyelemmel kell lenni nemzetiségi, etnikai és kulturális hovatartozására.

(4) A gyermeknek joga van származása, vérszerinti családja megismeréséhez és a kapcsolattartáshoz.

(5) A gyermeknek joga van ahhoz, hogy mindkét szülőjével kapcsolatit tarthasson abban az esetben is, ha a szülők különböző államokban élnek.

10.§. (2) A gyermek védelmét ellátó szervezetek (továbbiakban: intézmény) házirendje – e törvényben meghatározott keretek között – a gyermekek életkorához, egészségi állapotához, fejlettségi szintjéhez igazodva állapítja meg a gyermekek jogai gyakorlásának és kötelességei teljesítésének szabályait.

A gyermeki jogok védelme

11.§. (1) A gyermeki jogok védelme minden olyan természetes és jogi személy kötelessége, aki a gyermek nevelésével, oktatásával, ellátásával, ügyeinek intézésével foglalkozik.

(2) A gyermek alkotmányos jogainak védelmé az állampolgári jogok országgyűlési biztosa (továbbiakban: biztos) a maga sajátos eszközeivel segíti és ennek során

- a biztos feladata, hogy a gyermek alkotmányos jogait érintő – tudomására jutott – visszaéléseket kivizsgálja, és orvoslásuk érdekében általános vagy egyedi intézkedéseket kezdeményezzen,
- a biztos az előző pontban megnevezett intézkedéseiről évente beszámol az országgyűlésnek.

Szülői jogok és kötelességek

12.§. (1) A gyermek szülője jogosult és köteles a arra, hogy gyermekét családban gondozza, nevelje és a gyermeke testi, és értelmi, érzelmi és erkölcsi fejlődéséhez szükséges feltételeket- különösen a lakhatást, étkezést, ruházattal való ellátást -, valamint az oktatáshoz és az egészségügyi ellátáshoz való hozzájutást biztosítsa.

(2) A gyermek szülője jogosult arra, hogy a gyermeke nevelését segítő ellátásokról tájékoztatást, neveléséhez segítséget kapjon.

(3) A gyermekszülője – ha törvény másként nem rendelkezik – jogosult és köteles gyermekét annak személyi és vagyoni ügyeiben képviselni.

(4) A gyermek szülője köteles

- gyermekével együttműködni, és emberi méltóságát a 6.§. (5) bekezdése szerint tiszteletben tartani,
- gyermeke jogainak érvényesítése érdekében a szükséges intézkedéseket megtenni,
- a gyermeke ellátásában közreműködő személyekkel és szervezetekkel, továbbá a hatóságokkal együttműködni.

A jogosultak védelme

1., 1997. évi XXXI. Tv. 36.§ (1) bekezdés alapján a jogosult törvényes képviselője a házirendben foglaltak szerint panasszal fordulhat az adott intézmény vezetőjéhez, az EB. Vezetőjéhez, vagy az érdekképviseleti Fórumhoz a következő esetekben:

- az intézményi jogviszony megsértése, különösen a személyiség jogainak kapcsolattartásának sérelme, továbbá az intézmény dolgozóinak szakmai, titoktartási és vagyonvédelmi kötelezettségei megszegése esetén, vagy
- az ellátás körülményeit érintő kifogások orvoslása érdekében

2., A panasz kivizsgálásának eredményéről a panasztevőt 15 napon belül kell értesíteni és szükséges esetben tájékoztatni a sérelem orvoslásának igénybe vehető más módjáról is. (Gyvt.36.§.(2.)bek.)

3., A gyermek törvényes képviselője panaszával az EB. Fenntartójához fordulhat, ha a panasz kivizsgálására jogosult határidőben nem intézkedett, vagy ha az intézkedéssel nem ért egyet.

4., A panasz kivizsgálására jogosultak döntésükről határozatot hoznak amit megfelelően indokolni kötelesek.

5., Az Érdekképviseleti Fórum tagjai:

- az intézményben ellátásban részesítettek törvényes képviselői,
- az intézményi dolgozók képviselői,
- az intézményt fenntartó önkormányzat képviselői.

A törvényes képviselők (szülők) száma nem lehet kevesebb, mint az intézményi dolgozók, valamint a fenntartó önkormányzat képviselőiből választott tagok összlétszáma.

6., Az Érdekképviseleti Fórum tagjai jogi szakértőt is igénybe vehetnek.

2.számú melléklet

Működési adatok

**Állandó területi és üzemi bölcsődék
/KSH 1967./**

Év	Bölcső- dék száma	Férőhelyek száma	Kihhasználási %		Beosztott gondozónők				Egy beosztott gy. nőre jutó
			jelenlét	beírtak			összes		

			szerint		szakkép- zett	szakkép- zetlen		Szakképzett gondozók	férőhely
1. Állandó területi bölcsődék									zónák
1950	91	3383							
1951	111	3926	70,0						
1952	167	6980	70,1						
1953	263	8758	70,0		463	677	1140	40,6	7,7
1954	280	9797	84,1		870	647	1417	61,4	6,9
1955	323	11653	84,6		1233	460	1693	72,8	6,9
1956	381	13254	81,5		1232	568	1800	69,0	7,1
1957	390	13891	78,1	97,0	1465	647	2112	69,4	6,6
1958	412	14644	84,0	106,7	1634	615	2249	72,7	6,5
1959	441	16994	85,0	111,4	1786	671	2457	72,7	6,3
1960	483	16957	91,0	115,7	1979	755	2734	72,4	6,2
1961	626	18585	91,1	114,8	2496	581	3077	81,1	6,0
1962	661	20014	87,0	115,1	2757	602	3359	82,1	6,0
1963	683	21010	92,0	118,2	2908	644	3552	81,0	6,0
1964	611	22260	94,2	122,3	3114	652	3766	82,7	6,0
1965	644	23602	95,3	123,8	3420	560	3980	86,0	6,0
1966	678	25227	96,1	124,0	3711	525	4236	87,0	6,0
1967	717	27162	95,1	122,4	3845	760	4605	83,6	6,0
2. Állandó üzemi bölcsődék									
1950	104	2725							
1951	131	4107	64,5						
1952	205	6405	68,4						
1953	240	7802	76,5		507	538	1045	43,5	7,5
1954	317	11166	76,3		898	632	1530	57,7	7,3
1955	323	12004	78,5		1251	475	1726	72,5	7,0
1956	335	12357	78,8		1311	473	1784	73,5	7,0
1957	322	11866	73,6	97,8	1276	446	1722	74,1	6,9
1958	314	11478	79,9	105,3	1312	389	1701	77,1	6,7
1959	312	11561	83,2	108,6	1361	350	1711	79,5	6,8
1960	313	11649	85,2	11,2	1390	333	1723	80,7	6,8
1961	308	11513	84,7	110,9	1415	274	1689	83,8	6,8
1962	303	11343	79,9	110,3	1419	258	1677	84,6	6,8
1963	301	11205	84,6	114,1	1418	258	1676	84,6	6,7
1964	294	11625	86,5	118,4	1387	279	1666	85,3	6,6
1965	284	10587	86,5	121,5	1361	252	1613	84,4	6,6
1966	270	10345	92,1	125,2	1359	250	1609	84,4	6,4
1967	277	10228	90,1	121,0	1299	281	1580	82,2	6,5

3. számú melléklet

MŰKÖDŐ BÖLCŐDÉK ÉS FÉRŐHELYEK SZÁMA											
(KSH, 1993)											
Település	Önkor- mányzati böles.	Férőhely száma	Üzemi böles.	Férőhely száma	Alapítványi böles.	Férőhely száma	Magán böles.	Férőhely száma	Minisz- tériumi böles.	Férőhely száma	Mind. össz. Böles. Férőhely
Budapest	173	10367	21	733	-	-	-	-	10	410	204 11510
Vidék	484	22339	12	384	1	15	1	35	2	35	500 22808
ebből: Megyei jogú város	187	10900	6	214	-	-	1	35	1	10	195 11159
Város	207	9155	6	170	-	-	-	-	-	-	213 9325
Község	90	2284	-	-	1	15	-	-	1	25	92 2324
Ország összesen	657	32706	33	1117	1	15	1	35	12	445	704 34318

4. számú melléklet

Bölcsődei férőhelyek és kihasználtságuk 1984-1993

	1984	1985	1989	1990	1991	1992	1993
Férőhelyek száma	70533	68280	55985	50247	40861	36539	34318
Feltöltöttség	67500	61452	47083	44569	38736	34613	34283

Forrás: Mátay Katalin: A bölcsődék szerepe a kisgyermekellátásban. Napjaink szociálpolitikai és társadalmi igényei a kisgyermek napközbeni ellátásában. BOMI 1995. 18.old.

5/a. számú melléklet

Forrás: Bölcsődék működési adatai 1990-2000.BOMINFO Hírcsomag 2000/3.

Bölcsődék adatainak összehasonlítása										
	1990	1994	1995	1996	1997	1998	1999	2000		
Működő bölcsődék száma	1003	675	628	570	559	565	549	532		
ebből önkormányzati bölcsőde	917	631	585	529	524	530	520	502		
egyéb bölcsőde	86	44	43	41	35	35	29	30		
Működő férőhelyek száma (1000)	50,3	32,9	31,0	27,8	26,95	26,94	26,07	24,96		
ebből önkormányzati bölcsőde	46,7	31,3	29,5	26,5	25,8	25,8	25,16	23,98		
egyéb bölcsőde	3,5	1,0	1,5	1,3	1,1	1,13	0,91	0,98		
Beíratott gyermekek száma (1000)	40,8	39,7	37,7	31,8	30,7	33,21	31,98	29,52		
ebből önkormányzati bölcsőde	34,1	38,1	36,2	30,5	29,7	32,13	31,11			
egyéb bölcsőde	1,9	0,9	1,5	1,3	1,0	1,08	0,87			
Bölcsődék kihasználtsága a beíratott gyermekek %-ában	87,2	104,7	101,9	96,2	101,4	108,9	107,3	104,7		
ebből önkormányzati bölcsőde	88,7	105,6	102,8	97,0	102,2	110,0	107,9	105,4		
egyéb bölcsőde	66,6	79,1	85,7	81,4	82,4					
Bölcsődék kihasználtsága a gondozott gyermekek %-ában	61,8	71,2	70,4	68,2	72,2	77,5	77,6	76,4		
ebből önkormányzati bölcsőde	63,0	71,9	71,0	68,8	72,2					
egyéb bölcsőde	45,6	53,0	58,1	58,5	65,7					

5/b. számú melléklet

Bölcsődék %-os kihasználtsága településtípusonként
(KSH 1996, 1997, 1998, 1999, 2000.)

Bölcsődék	Kihhasználtság									
	a beíratott gyermekek %-ában					a gondozott gyermekek %-ában				
	1996	1997	1998	1999	2000	1996	1997	1998	1999	2000
Főváros	89,56	95,58	101,61	101,07	97,76	64,73	67,91	71,97	72,72	71,77
MJ város	103,66	107,58	114,56	111,70	107,51	72,30	77,02	81,43	81,24	78,54
Város	94,12	99,55	110,54	108,73	109,26	67,13	70,95	79,19	78,59	79,12
Község	100,99	107,99	113,76	112,85	110,79	70,49	75,54	80,56	80,84	77,98
Országos	96,17	101,41	108,98	107,32	104,77	68,24	72,25	77,51	77,60	76,35

Forrás: Bölcsődék működési adatai 1990-2000. BOMINFO Hírcsomag 2000/3.

6. számú melléklet

Beíratottakhoz viszonyított kihasználtsági százalék

(KSH 2001.)

100% alatt		100-110% között		110 % felett	
2000	2001	2000	2001	2000	2001
Tolna megye		Somogy megye		Borsod-Abaúj-Zemplén megye	
105,11	90,48	110,14	101,62	100,64	110,38
Budapest		Veszprém megye		Fejér megye	
99,45	94,95	97,45	101,90	107,50	111,14
Zala megye		Heves megye		Csongrád megye	
107,51	99,07	111,83	102,49	110,90	112,15
		Baranya megye		Komárom-Esztergom megye	
		105,25	103,52	121,77	112,50
		Hajdú-Bihar megye		Békés megye	
		100,99	104,13	112,87	113,52
		Jász-Nagykun-Szolnok megye		Vas megye	
		109,77	106,3	110,71	115,12
		Győr-Moson.Sopron megye		Szabolcs-Szatmár-Bereg megye	
		105,15	106,69	117,43	120,50
		Pest megye			
		117,80	108,05		
		Nógrád megye			
		113,39	108,32		
		Bács-Kiskun megye			
		113,26	109,35		

Forrás: Bölcsődék működési adatai 2001. BOMINFO Hírcsomag 2002/3.

7. számú melléklet

Beíratottakhoz viszonyított kihasználtsági százalék Budapest kerületeiben

(NCSSZI 2001.)

100 % alatt			100-110 % között			110 % felett		
	2000	2001		2000	2001		2000	2001
VI.	86,98	83,92	X.	97,75	101,00	XX.	115,90	114,29
IV.	84,56	89,11	IX.	98,54	103,63	XIV.	116,56	114,61
XIX.	94,44	90,82	II.	102,08	105,00	XVI.	112,81	115,00
V.	75,28	91,41	III.	107,83	105,26	XXIII.	113,29	115,24
XV.	94,47	92,51	I.	111,57	105,27			
XVII.	95,54	95,31	VIII.	95,34	108,77			
VII.	93,25	95,50	XIII.	104,99	109,78			
XI.	88,53	95,82						
XII.	95,37	96,46						
XXII.	99,35	97,39						
XXI.	106,62	98,16						
XVIII.	108,08	99,62						

Forrás: Bölcsődék működési adatai 2001. BOMINFO, Hírsomag 2002/3

8. számú melléklet

Budapest kerületeiben működő bölcsődék és férőhelyek száma

a fenntartók szerinti bontásban

(NCSSZI 2001.)

Kerületek	Bölcsődék száma			Működő fh. száma	Beíratottakhoz viszonyított kihasználtság %	
	települési önkormányzati	más (alapítv., vállalk., min. közös fennt.)	összesen		önkormányzati	más (alapítv., vállalk., min. közös fennt.)
I.	3	-	3	145	105,27	-
II.	4	1 kki. 1 tv.	6	279	105,00	82, 12 kki, 73,30 tv.
III.	10	1 ev.	11	650	105,26	35,54 ev.

IV.	11	1 a.	12	770	89,11	92,52 a.
V.	3	-	3	110	91,41	-
VI.	4	-	4	180	83,92	-
VII.	4	-	4	275	95,50	-
VIII.	6	-	6	360	108,77	-
IX.	4	-	4	230	103,63	-
X.	9	1 kki.	10	635	101,00	74,29 kki.
XI.	9	1 kki.	10	605	95,82	40,00 kki.
XII.	4	2 kki.	6	275	96,46	93,70 kki.
XIII.	7	1 e.	8	560	109,78	75,63 e.
XIV.	11	-	11	628	114,61	-
XV.	7	-	7	375	92,50	-
XVI.	4	-	4	180	115,00	-
XVII.	4	-	4	280	95,31	-
XVIII.	9	-	9	524	99,62	-
XIX.	6	-	6	360	90,82	-
XX.	5	-	5	315	114,29	-
XXI.	5	-	5	260	98,16	-
XXII.	4	-	4	260	97,39	-
XXIII.	1	-	1	40	115,24	-
Budapest összesen	134	9=5 kki, 1 a, 1 ev, 1 e, 1 tv	143	8296	94,95	66,98 átlag kki 56,90, a 92,52, ev 35,54, e 75,62, tv 74,30

e.: egyéb, minisztérium felügyeletében (11)

kki.: központi költségvetési intézmény, volt üzemi (10)

tv.: társas vállalkozás (09)

ev.: egyéni vállalkozás (08)

a.: alapítványi (06)

Forrás: Bölcsődék működési adatai 2001. BOMINFO hírcsomag 2002/3.

9. számú melléklet

Forrás:Őry Csaba: A magyar óvodaügy történetéhez.Esély, 1990/4.50.old.

Az óvodás korúak gondozási eloszlás az 1800-as évek végén										
Tanév	Óvodák száma	Óvodás korúak	Az óvodás korúak közül				Óvodára kötelezettek és a ténylegesen óvodába járók aránya			Az óvodára kötelezett óvodába járók növekedési üteme %
			családi gondozásban részesült	családi gondozásban nem részesült, óvodába járásra kötelezett %	óvodába járt					
1893/94	1771	1071757	752384	319373	34,2	134831	12,4	100	42,2	100
1894/95	1972	1047036	753494	293542	30,7	154622	14,8	118,4	52,6	124,6
1895/96	2115	1030993	791867	239126	24,6	170426	16,5	132	71,2	168,7
1896/97	2305	1036415	782090	254325	25,3	189034	18,2	145,6	74,3	176
1897/98	2427	1038818	242232	296586	30,8	202861	19,5	156	68,3	161,8
1898/99	2491	1027299	774608	252691	25,9	213877	20,8	166,4	84,6	200,4
1899/1900	2570	1047656	776226	271430	28,4	224523	21,4	171,2	82,7	195,9
1900/1901	2663	1087639	780026	305739	33,2	232158	21,3	170,4	75,9	179,8

Óvodai gyereklétszám és férőhelyek számának alakulása 1950-1984

	1950	1955	1960	1965	1970	1975	1980	1984
Férőhely száma		125	155	185	205	295	380	410
Gyermeklétszám	105	145	185	186	225	320	475	445

Forrás: Kurucz Dezső: Beszédes számok. 1985/3.

11. számú melléklet

Gyermekek száma bölcsődékben és óvodákban kelet-közép-európai országokban - UNICEF 1997.

	Bölcsődések aránya a 0-2 évesek %-ában		Óvodások aránya a 3-5 évesek %-ában	
	1989	1990 utáni adat	1989	1995
Bulgária	13	10('94)	93('85)	68
Cseh Köztársaság	14	2('93)	99	89
Magyarország	12	11('95)	91('85)	87
Lengyelország	na.	na.	49	45
Románia	4	3('94)	83	58
Oroszország	35	20('94)	69	54
Szlovákia	na.	na.	92	71

Forrás: UNICEF 97. 158. o.

12. számú melléklet-

Forrás: Nők a rendszerváltásban UNICEF 1999.133.old.

Óvodai beiratkozási ráták kelet-közép-európai országokban UNICEF 1997

Óvodai beiratkozási ráták (nettó ráták, a releváns népességcsoport százalékában)	1989.	1990.	1991.	1992.	1993.	1994.	1995.	1996.	1997.
Cseh Köztársaság ^a	89,8	89,8	89,8	83,3	84,9	86,6	88,7	88,5	83,0
Szlovákia ^a	91,5	83,7	75,7	78,1	78,0	74,6	70,2	75,2	-
Lengyelország ^b	48,7	47,1	43,9	42,6	42,7	44,3	45,3	46,8	47,9
Magyarország ^a	85,7	85,3	86,1	86,9	87,1	86,2	87,0	86,5	86,1
Szlovénia ^{bc}	56,3	56,6	55,8	56,2	60,3	62,8	65,1	66,7	66,2
Horvátország ^{bd}	29,4	29,4	19,1	20,0	-	26,1	31,0	30,9	-
VJK Macedónia ^{bd}	-	26,2	24,4	25,3	25,5	26,9	28,0	-	-
Bosznia-Hercegovina	-	-	-	-	-	-	-	-	-
Jugoszláv Szöv. Közt. ^b	24,1	23,8	21,9	20,5	21,8	24,6	26,3	28,1	29,2
Albánia ^{ad}	43,1	44,1	36,3	26,8	26,5	26,5	-	-	-
Bulgária ^b	63,9	63,9	55,9	57,4	56,2	57,5	61,6	62,6	58,8
Románia ^b	63,3	54,3	51,9	53,3	50,2	55,2	58,4	55,1	52,8
Észtország ^b	62,2	67,4	60,5	53,7	56,0	58,8	63,2	67,1	70,4
Lettország ^b	52,8	44,8	37,0	28,3	32,6	39,9	47,1	50,8	52,1
Litvánia ^b	63,9	58,6	63,9	39,1	30,1	34,5	36,2	40,0	41,6
Beloruszia ^b	63,1	63,3	62,5	58,0	58,3	61,0	62,3	64,0	66,9
Moldávia ^{ef}	62,8	61,4	58,7	42,4	36,6	35,1	32,3	32,1	31,5
Oroszország ^{bg}	69,3	66,4	63,9	56,8	57,4	56,2	55,5	55,0	56,0
Ukraina ^b	65,1	62,3	61,0	57,5	54,7	52,0	48,2	44,9	41,6
Örményország ^b	65,2	60,5	60,4	51,9	45,3	39,1	31,4	32,4	-
Azerbajdzsán ^b	20,8	19,7	18,9	18,0	18,1	15,5	14,6	13,5	13,1
Grúzia ^b	43,8	42,7	39,1	30,2	26,9	19,0	19,6	21,0	20,4
Kazahsztán ^b	52,2	52,7	52,0	45,9	40,9	30,7	24,6	-	11,7
Kirgizia ^e	31,3	30,3	26,7	23,3	13,4	8,8	7,7	8,2	7,0
Tadzsikisztán ^{deg}	16,7	15,4	14,1	11,5	11,5	11,1	8,2	7,7	-
Türkmenisztán ^e	36,0	35,0	35,0	34,0	34,0	32,0	26,0	22,0	21,0
Üzbegisztán ^{deg}	38,5	38,8	38,1	34,2	33,0	30,7	27,9	22,7	-

^a 3-5 évesek
^b 3-6 évesek
állami intézmények bruttó
^c beiratkozási rátái
^d ICDC becslések
Népességadatok 1989-92: US
Census Bureau (1997), 1993-1997.
US Census Bureau (1998)
^e 1-6 évesek
^f 1992-97-es beiratkozási adatok:
a Nyereszteren túli területek
kivételével
^g beiratkozások: CIS Stat (1998a)

A működési engedély kiadása az egészségügyi és szociális vállalkozásokról szóló 113/1989.(XI.15)Mt. Rendelet 3.§ b) pontja alapján került sor.
(megjelent: a Szociális és Munkavédelmi Közlöny 2001/1. szám 219.old.)

14. számú melléklet

Közlemény a családi napközi működésének engedélyezéséhez szükséges felkészítő tanfolyamról

Az 1997. évi XXXI. törvény „A gyermekek védelméről és a gyámügyi igazgatásról”, továbbá a 15/1998.(IV.30) NM rendelet „A személyes gondoskodást nyújtó gyermekjóléti, gyermekvédelmi intézmények, valamint személyek szakmai feladatairól és működésük feltételeiről” végrehajtása érdekében, a családi napközi működésének engedélyezéséhez kapcsolódóan a Szociális és Családügyi Minisztérium az alábbiakról tájékoztatja az érdekelteket:

A családi napközit csak az a személy működtethet, aki a személyes gondoskodást nyújtó gyermekjóléti, gyermekvédelmi intézmények, valamint személyek szakmai feladatairól és működésük feltételeiről szóló 15/ 1998. (IV.30) NM rendelet 47.§ (2) bekezdés értelmében 40 órás, önköltséges felkészítő tanfolyamon vesz részt. A tanfolyam elvégzését a szervezők által kiadott tanúsítvány igazolja, melyet a Nemzeti Család és Szociálpolitikai Intézet Képzési Központja (3100 Salgótarján, Kossuth u. 8., telefon: 32/416-833, fax: 32/417-420) nyilvántartásba vesz.

A felkészítő tanfolyam tananyagát a Szociális és Családügyi Minisztérium 11.101/2000-3020 számon engedélyezte. A szakmai program beszerezhető a Nemzeti Család és Szociálpolitikai Intézet Képzési Központja, Karácsony Sándor Kabinetben, valamint az érdeklődők itt is kaphatnak felvilágosítást a tanfolyamokról.

A tanfolyam szervezésére vállalkozóknak a Családi napközi felkészítő tanfolyam központi programja 2. számú melléklete szerinti adatlapot kell a Nemzeti Család és

Szociálpolitikai Intézet Képzési Központjába benyújtani, mely igazolja a tanfolyam szervezéséhez szükséges feltételek meglétét. A tanfolyam csak ezt követően indítható.

Szociális és Családügyi Minisztérium

CSANA képzés adatai: 2001 - 2003									
	Képző intézmények	2001		2002		2003		összesen	
		Tanfolyamok száma	végzetiek	Tanfolyamok száma	végzetiek	Tanfolyamok száma	végzetiek	Tanfolyamok száma	végzetiek
1	TESZ Komárom	1	23	0	0	0	0	1	23
2	PRO EXCELLENTIA Alapítvány Budapest	1	25	1	10	0	0	2	35
3	Székesfehérvári Csemete Alapítvány	2	29	0	0	1	10	3	39
4	Algyő Nagyk Gyj.Css Sz..	1	13	2	19	1	11	4	43
5	Kék Madár Alapítvány,Szekszárd	1	8	1	6	0	0	2	14
6	Fehér Kereszt Gyermekmentő Alapítvány. Budapest	0	0	1	7	1	12	2	19
7	Héra Családsegítő, és Gyermekjóléti Szolg. és Bóbita Családi Napközi, Debrecen	0	0	0	0	1	10	1	10
Összesen		6	98	5	42	4	43	15	183

A gyermekek védelméről és a gyámügyi igazgatásról szóló 1997.évi XXXI. törvény módosítása

95.§ A Gyvt 1997. évi XXXI. törvény 148.§-ának (5)-(6) bekezdése helyébe a következő rendelkezés lép.

„(5) Gyermekekétkeztetés esetén a gyermek és a tanuló nappali rendszerű oktatásban történő részvételéig

- a) rendszeres gyermekvédelmi támogatásban részesülő gyermek és tanuló után az intézményi térítési díj 50%-át,
- b) három- vagy többgyerekes családoknál gyermekenként az intézményi térítési díj 50%-át,
- c) teljesen beteg vagy fogyatékos gyermek, tanuló után az intézményi térítési díj 50%-át,
- d) a kollégiumi externátusi ellátásban részesülő gyermek és tanuló után az intézményi térítési díj 30%-át kedvezményként kell biztosítani (az a)-d) pont továbbiakban együtt: normatív kedvezmény).

A normatív kedvezmény csak egy jogcímen vehető igénybe. Nem jár a tanulónak kedvezmény azon étkeztetésre, amely kedvezményre – a szakképzésre vonatkozó rendelkezések szerint létrejött – tanulói szerződése alapján már jogosult.

(6) Az (5) bekezdés a) pontjában meghatározott óvodás gyermek után az intézményi térítési díj további 50%-át kedvezményként kell biztosítani .”

I R O D A L O M

- A CSANA működésének feltétele – Módszertani levéltervezet NCSSZI 2003.
- Az óvodai nevelés és a XXI. század kihívásai – nevelés, fejlesztés és minőség Óvodai Nevelés 2001/5
- Dr. Benedek István: Az intézményvezető négy tétele, OKKER Kiadó 2000.
- Bilibok Péterné – Sebestyén Istvánné – Zibolen Endre: Első óvodáink életéből. Tankönyvkiadó, Budapest, 1984.

- Bölcsőde Múzeum – 1082, Budapest Nagytemplom u. 3. – Tárlatanyaga
- Bölcsődék működési adatai 2001 összeállította: Vokony Éva, Rózsa Judit, dr.Nyitrai Ágnes – BOMINFO Hírcsomag 2002/3, Hírlevél 86.
- Bölcsődei szakmai és szervezési útmutató – Bölcsődék Országos Módszertani Intézete 1993. szerkesztette: Dr. Mátay Katalin
- Czibere Károly: Előadás a bölcsődék IV. Országos Kongresszusáról, BOMINFO, Hírcsomag 2002/4
- Comenius 2000 Minőségfejlesztő Program, kiadja Oktatási Minisztérium 2000
- Michael F. Föster – Tóth István György: Családi támogatások és gyermekszegénység a kilencvenes években Csehországban, Magyarországon és Lengyelországban, TÁRKI, Társadalompolitikai Tanulmányok 16.,Budapest, 1999.
<http://www.tarki.hu/kiadvany-h/soco/index.html>
- Darvas Ágnes - Tausz Katalin: A családi tűzhely melegen tartása? (A férfiak és Nők közötti munkamegosztás a munkaerőpiacon és az otthoni munkában) Kézirat, 2003.
- Darvas Ágnes- Tausz Katalin: Gyermekszegénység és családtámogatások. Szociálpolitikai megoldások a volt szocialista országokban. Eszmelet 49.sz. 2001,
<http://eszmelet.tripod.com/49/darvas49.html>
- Esping – Andersen: A szociális állampolgári jogok álma. Szociális értesítő 1987. 3. 35-65.
- Magyar Közlöny 163. szám
- Dr. Korintus Mihályné: Az OECD- országok kisgyermekneveléssel és ellátással kapcsolatos politikája, Thematic Review of Early Childhood Education and Care (ECEC) Policy, Új pedagógiai Szemle – 2002.december
- Dr. Korintus Mihályné: Családi napköziszolgáltatás, megélhetést biztosító családi szolgáltatások esélyei a gyermekjóléti ellátásban, BOMINFO, Hírcsomag 2001/2
- Dr. Korintus Mihályné: Gyermekes családok segítésének módjai Nagy-Britanniában - BOMINFO Hírcsomag 2001/3-4, Gyorsinfo 55.

- Kurucz Dezső: Beszédes számok, 1985/3
- Módszertani Levél – A bölcsődei gondozás-nevelés minimumfeltételeiről és a szakmai munka részletes szempontjairól – Országos Család- és Gyermekvédelmi Intézet, Budapest, 1999
- Napjaink szociálpolitikai és társadalmi igényei a kisgyermekek napközbeni ellátásában, Bölcsődék Országos Módszertani Intézete, Budapest, 1995,
- Óvodai Nevelés Programja, Pedagógiai Intézet, 1990
- Őrláng – A „Brunsztik Teréz Szellemi Hagyatéka” Alapítvány lapja 1998/2.szám
- Öry Csaba: A magyar óvodaügy történetéhez, Esély, 1990/4.- Társadalom- és szociálpolitikai folyóirat, Hilscher Rezső Szociálpolitikai Egyesület
- Pető Ágnes: Összehasonlító adatok az óvodákról 1990 – 1997 között, Óvodai nevelés 1998/9.
- Piegelné Dr. Csényi Magdolna: Családi napközi, a kisgyermekek napközbeni ellátásának új formája az önkormányzatok szemszögéből, Bölcsődék Országos Módszertani Intézete, 1996.
- Rózsa Judit: CSANA látogatás, BOMINFO Hírcsomag 2001/2. Gyorsinfo 51
- Szerepváltozások- Jelentés a nők és férfiak Helyzetéről 1999. TÁRKI Szociális és Családügyi Minisztérium Nőképviseleti Titkársága, Szerk.: Pongrácz Tiborné és Tóth István György
- Tájékoztató a család, gyermek-és ifjúságvédelemről 1999. év Szociális és Családügyi Minisztérium, Budapest, 2000.
- Tájékoztató a család, és gyermekvédelemről 2000. év SZCSM Család-, és Gyermekvédelmi Főosztály, Budapest, 2001.
- UNICEF (1999) „Nők a Rendszerváltásban”. Regionális Monitoring Jelentések 6., UNICEF Nemzetközi Gyermek Fejlődési Központ, Firenze
- Vág Ottó: Az óvodai nevelés kialakulása, Tankönyvkiadó, Budapest, 1969. Óvodai Nevelés
- Vegyesváltó, Pillanatképek nőkről, férfiakra, szerk: Lévai Katalin – Kiss Róbert – Gyulavári Tamás, Egyenlő Esélyek Alapítvány 1999
- Vokony Éva: A kisgyermekek napközbeni ellátása a minőség tükrében, BOMINFO, Hírcsomag 2001/1 Hírlevél 77

- Vokony Éva: Kis magyar bölcsőde-történet
Kapocs – A Nemzeti Család-és Szociálpolitikai Intézet Folyóirata- 2002.október
- 1997. évi XXXI GYV Tv.

FÜGGELÉK

A kiállítás tablói és enteriőrei bemutatják a kisgyermekellátás fejlődését a kezdetektől napjainkig.
Könyvtára a megyei és a budapesti kerületek bölcsődetörténeti feldolgozásait tartalmazza. A szakkönyvek, tankönyvek, dokumentumok, fotók, szakmai anyagok forrásul szolgálnak az érdeklődőknek és a kutatóknak.

Vág utcai Népház bölcsődéje
Képes Pesti Hírlap 1928.

A bűtorok, játékok, macskák, babák, ruhák és egyéb tárgyak elénk tárják a múlt és a jelen kisgyermek gondozásának - nevelésének folyton változó környezetét és körülményeit.

Érdekes látnivaló felnőtteknek, gyermekeknek, volt bölcsődéseknek. Hasznos gyűjtemény a szakmában, társszakmákban dolgozóknak és minden érdeklődőnek.

Vág utcai Népház bölcsődéje
Képes Pesti Hírlap 1928.

A múzeumot, a szakmánk iránt érzett tisztelet, szeretet és értékeink megőrzésének vágya hozta létre.

**Látogasson el hozzánk,
nézze meg kiállításunkat.
Várrjuk!**

*Minden ötletet, segítséget, további gyűjtést,
személyes támogatást szívesen fogadunk.*

**Ha van múltunk és jelenünk,
reméljük lesz jövőnk is!**

Kalendárszék Kiadó Szolnok: (56) 426-501 & Danka Foto

BÖLCSŐDEI MÚZEUM

1082 Budapest, Nagytemplom u. 3.
Telefon: 06-1-313-1011

A domborművet Pogány Gábor Benő
szobrászművész készítette.

**A bölcsődék 150 éve
történeti kiállítás**

**Nyitva tartás: munkanapokon
hétfő, szerda, péntek 14-18 óráig**

A BÖLCSŐDEI MÚZEUM,
mely az országban egyedülálló,
bepillantást enged a látogatóknak
1852-től napjainkig a magyar
bölcsődék történetébe.

Hildegard főhercegnő
A Pesti Első Bölcsőde Egyesület védnöknője

A múzeumot a Magyar Bölcsődék Egyesülete
és
Budapest Józsefváros Önkormányzata
alapította,
a Magyarországi Bölcsődék, a Nemzeti Család-
és Szociálpolitikai Intézet,
a Szociális és Családügyi Minisztérium
támogatásával.
Működött a Bölcsődei Múzeum Alapítvány.
Fenntartását
a bölcsődei hálózat vállalta magára.

Dr. Majer István a pesti
elemi iskolák igazgatója

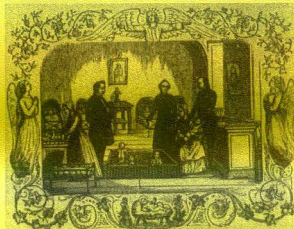
Dr. Tormay Károly Pest
város igazgató főorvosa

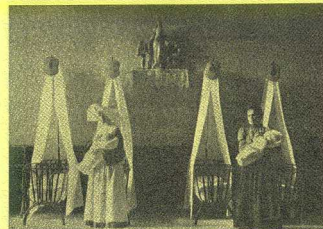
Forrayné Brunswick Júlia a Pesti
Első Bölcsőde Egyesület
első elnöknője 1852-1866

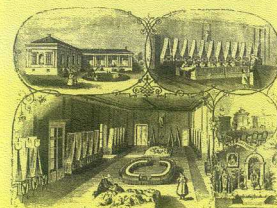
Károlyi Edéné Kornis Klarissza
a Pesti Első Bölcsődei Egyesület
második elnöknője 1866-1906

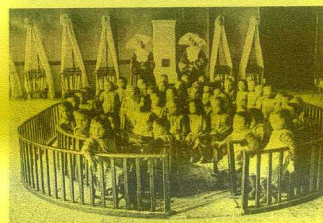
Kalap utcai bölcsőde 1852

Nagytemplom utcai bölcsőde 1899

Pesti gyermek-menhely és bölcsőde 1871. Mária utca

Képeslap 1918. Nagytemplom utcai bölcsőde.

1082 Budapest,
Nagytemplom u. 3.
Tel.: 06-1-313-1011

Ha van múltunk
és jelenünk
reméljük lesz jövőnk is

Enterieur a XIX. század végén

50 évvel ezelőtt

ÉS MA

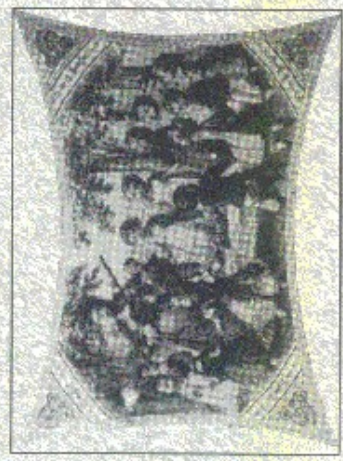
Nyitva tartás: munkanapokon hétfő, szerda, péntek 14-18 óráig

1879. Photograph of a playroom from a single child care institution dated in 1879.

Kindertuin (1879)
 Picture of a playroom from a single child care institution dated in 1879.

Bild eines Spiel- und Arbeitsraumes auf einem Anstaltungstypus aus dem Jahre 1879.

Photo of an espace de récréation et d'une salle de classe — Reproduit
 dans le *Journal d'Instruction* (1879)

OLYMPIA MUSEUM
 2142 Madison Ave.
 Brooklyn, N.Y.
 Tel: 646 677-5095

1879. Photograph of a playroom from a single child care institution dated in 1879.

Kindertuin (1879)
 Picture of a playroom from a single child care institution dated in 1879.

Bild eines Spiel- und Arbeitsraumes auf einem Anstaltungstypus aus dem Jahre 1879.

Photo of an espace de récréation et d'une salle de classe — Reproduit
 dans le *Journal d'Instruction* (1879)

Kinderplatz als Spiel- und
 Arbeitsraum für ein
 Kindertagesheim
 1879. Photograph of a playroom from a single child care institution dated in 1879.

Das Tischchen mit den
 Instrumenten der Musik
 1879. Photograph of a playroom from a single child care institution dated in 1879.

Montessori M. foglalkoztatásközének töredéke, 1930-as évek.
(Maria Montessori dr. (1870—1952) olasz orvosnő és pedagógus)

Some of the Montessori M. equipment from the 1930s.

(Maria Montessori dr. (1870—1952) Italian doctor and pedagogue.

Ein Teil der Beschäftigungsgegenstände von M. Montessori aus den 1830er Jahren.
(Dr. Maria Montessori (1870—1952), italienische Ärztin und Pädagogin)

Quelques instruments de travail de Maria MONTESSORI, pédagogue italienne, (1870—1952) — (Années 1930)

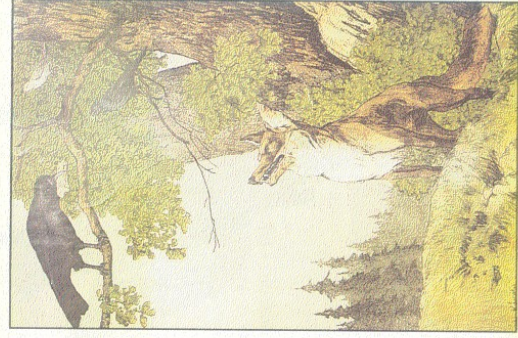
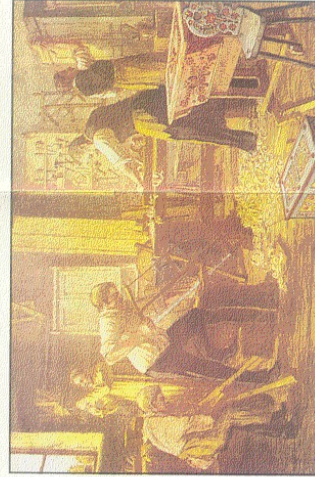
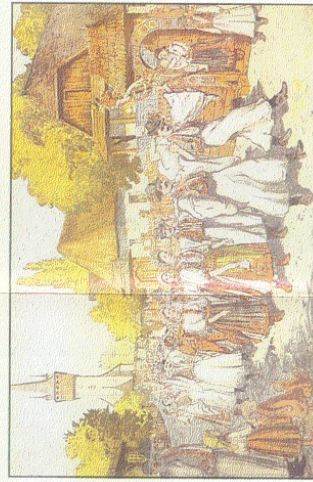
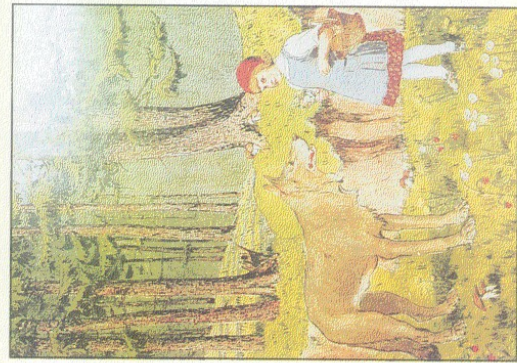

Családi kép 1914-ből

Familienbild aus dem Jahre 1914

Family picture from 1914

Portrait de famille Année 1914

Az 1916-ban kiadott Kislatávodai szemléltetőképek sora, mely a gyermekeket nemcsak a mesékhez vitte közel, de a világban eligazodni is segítette.

Flashcards from 1916 which helped the children understand stories and also helped them to find their ways in the world.
Schnutafeln aus dem Jahre 1916, die den Kindern nicht nur die Märchenwelt näher brachten, sondern ihnen auch halfen, sich im Leben zu orientieren.

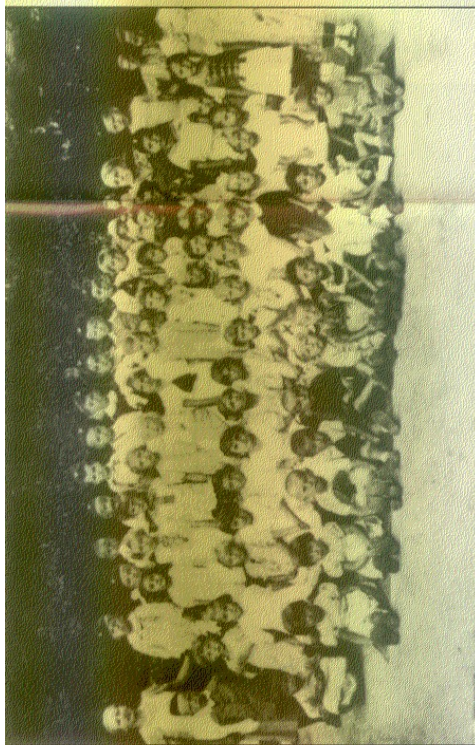
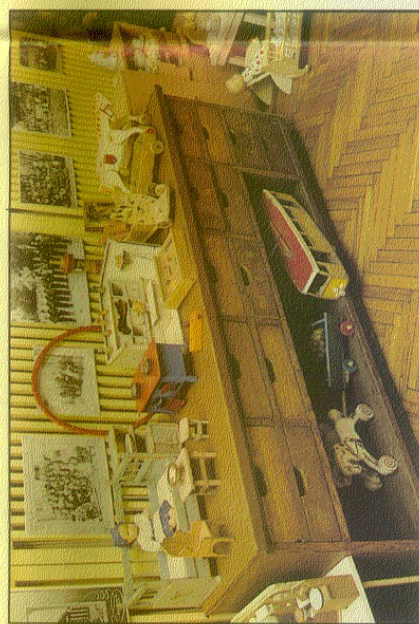
Quelques panneaux édités en 1916 ayant aidé les enfants à se rapprocher des contes et à mieux s'orienter dans le monde.

Játékok 1934 és 1950-es évek között.

Toys between 1934 and 1950.

Spielzeuge aus dem Zeitraum zwischen 1934 und 1950.

Jouets entre 1934 et 1950.

Ovodai csoportkép 1937-ből
Hajdúszoboszló

A group picture of children from 1937
in Hajdúszoboszló.

Aufnahme einer
Kindergartengruppe von 1937
in Hajdúszoboszló.

Photo de groupe d'enfants prise en
1937 à Hajdúszoboszló.

BESZÉLGETÉSEK

3-6. ÉVES GYERMEKEK SZÁMÁRA

KÉZIKÖNYV KISDEDNEVELŐK ÉS EDESANYOK
HASZNÁLATÁRA

ÍRTA: STELLY GIZELLA
KISDEDNEVELŐI FELGŐZDŐ TUDOMÁNY

Szakkönyv
az 1930-as
évekből.

Teacher's
books from
the 1930s.

Fachbuch
aus den
1930er
Jahren.

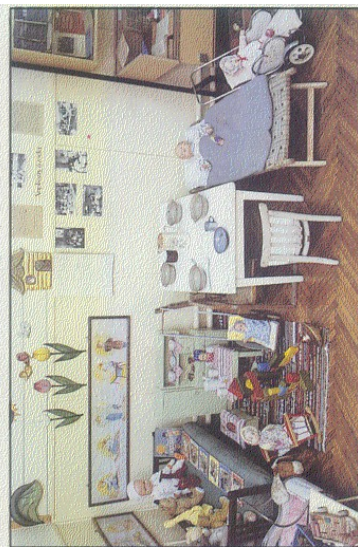
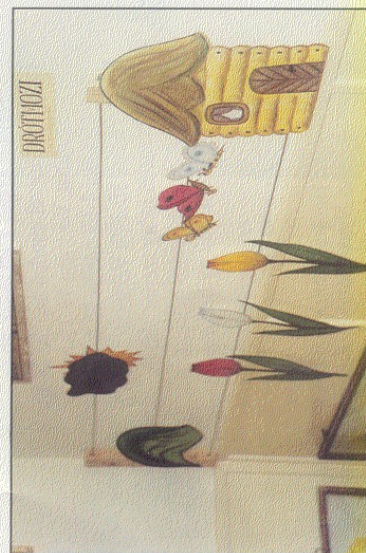
Livres
spécialisés
vers les
années
1930.

Drómozsi a mesélés segédeszköze volt az 1940-es években.

Aid of storytelling so called WIRE CINEMA was the invention of
nursery school teachers around 1940—50.

Das Drahtseilkino der 1940er Jahre diente zur Veranschaulichung
beim Erzählen.

«Théâtre d'ombres» utilisé pour l'évocation d'un conte dans les
années de 1940.

Az 1950-es évek játéksarka és étkezőszála.

Play-corner and dining table from the 1950s.

Spielecke und Eßtisch eines Kindergartens um 1950.

Espace de jeux et une table de cantine des années 1950.

BRUNSZVIK TERÉZ
1775-1861

... "Nevelés teszi az embert,
s az ember a Hazát"...

Ó
V
O
D
A
M
Ű
Z
E
U
M

MARTONVÁSÁR

"Nem hal meg az, ki milliókra költi
Dús élte kincsét, ámbár napja múlt"
/Arany J./

MARTONVÁSÁR